

אתגרים כלכליים-חברתיים

שילובן של אוכלוסיות מגוונות בשוק העבודה

ניצה (קלינר) קסיר

בוגרי תכנית משפיעים, כפר עציון

"בנוהג שבעולם, אם נוטל אדם אגודה של קנים, שמא יכול
לשברם בבת אחת. ואלו נוטל אחת אחת, אפילו תינוק משברן.
וכן... שאין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת"

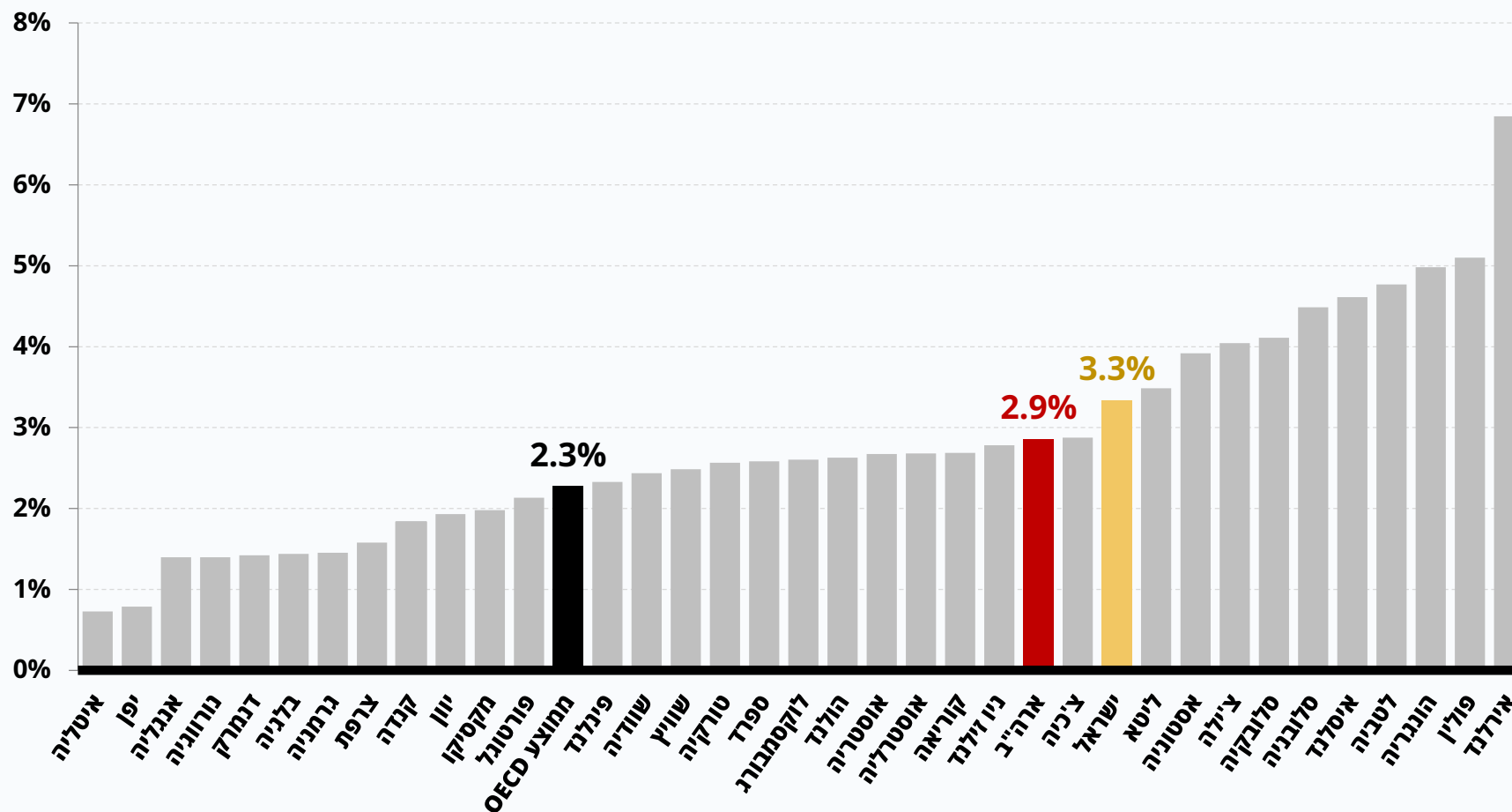
(מדרש תנחומא, ניצבים, כט, א)

החוסן הכלכלי-חברתי של מדינת ישראל

צמיחה כלכלית

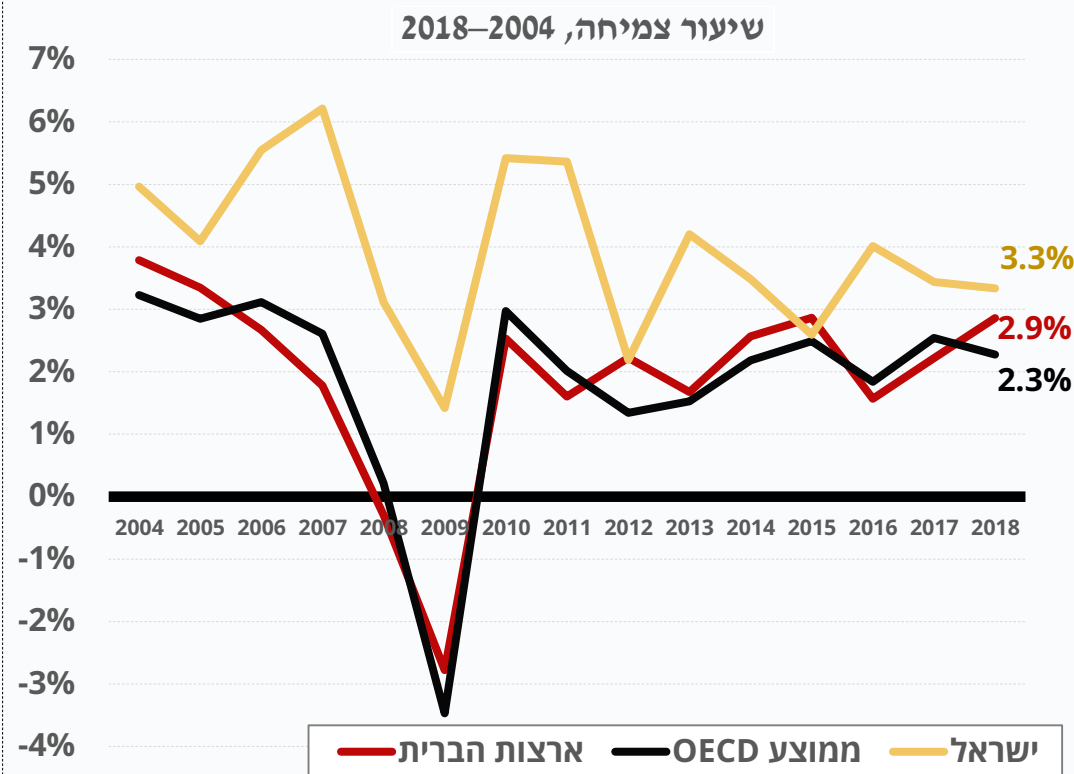
שיעור צמיחת התוצר השוואה בינלאומית, 2018

מקור: OECD, Economic Outlook No 105 - May 2019, real GDP Forecast.

צמיחה כלכלית

שיעור צמיחת התוצר, 2018–2004

צמיחת התוצר, בעשור וחצי האחרונים

ארה"ב	ממוצע OECD	ישראל	
1.9%	1.8%	4.0%	צמיחה ממוצעת לשנה
32.5%	31.4%	78.8%	צמיחה מצטברת

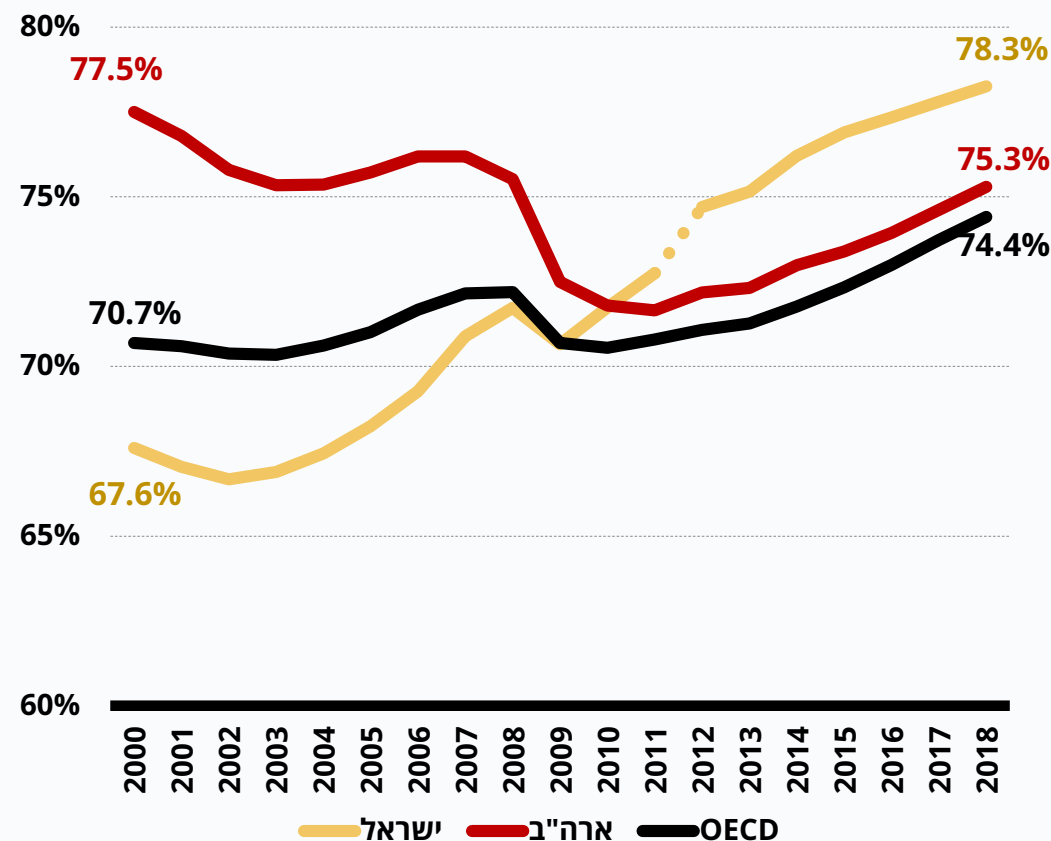
בעשור וחצי האחרונים צמח המשק הישראלי פי 2.5 ממוצע ה-OECD

התוצר בישראל צומח בקצב הגבוה מקצב צמיחת התוצר הפוטנציאלי (3%)

מקור: OECD, Economic Outlook No 105 - May 2019, real GDP.

שוק העבודה

שיעור תעסוקה

Data: [OECD stat](#), percentage of working age (25-64) population.
נתוני מדינת ישראל: סקר כוח אדם של הלמ"ס, גילי עבודה מרכזיים (25-64), שנים 2000-2018.

- שיעור השתתפות בכוח העבודה גבוה ושיעור האבטלה נמוך
- מספר שעות העבודה בישראל גבוה בהשוואה בינלאומית
- השכר הריאלי עולה מ-2015 בכ-3% בממוצע שנתי, קצב הגבוה משמעותית מהקצב בארה"ב ובממוצע OECD

שוק העבודה
בישראל הדוק

"ישראל במצב הכלכלי הטוב אי פעם

**..... השיא הוא עוצמתה הכלכלית של ישראל וקפיצת המדרגה
הדרמטית שהיא עשתה בשנים האחרונות"**

(רותם שטרקמן, דה-מרקר, 1.4.2018)

**אנחנו הצלחה
מקרו-כלכלית
מסחררת**

(מנואל טרכטנברג,
18.4.2018)

**אחלה עשור
לכלכלת
ישראל**

(אבי שמחון,
4.4.2019)

**המצב
במשק טוב**

(אמיר ירון, 31.3.2019)

כלכלה חזקה:

□ תנאי הכרחי לקיומו של **חוסן לאומי**

□ מאפשרת לספק לאוכלוסייה רווחה חומרית, תוך איזון בין הצרכים של האוכלוסיות השונות ושל המדינה (צרכים כלכליים, חברתיים וביטחוניים)

□ מרכיבים:

- צמיחה כלכלית
- צמיחה מכלילה
- צמיחה בת קיימא

האם צמיחת המשק היא מכלילה ובת קיימא?

האם הצמיחה בישראל מכלילה?

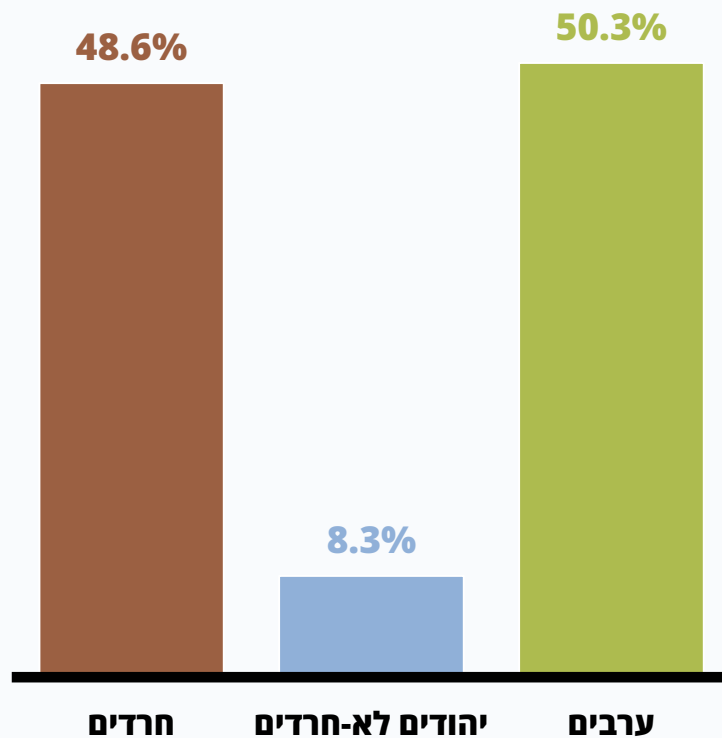
עוני

- השיעור הגבוה ביותר ב-OECD – וגבוה בכ-50% מהממוצע ב-OECD
- שונות גבוהה בין אוכלוסיות
- קרוב ל-75% מהעניים הם ערבים או חרדים

אי-שוויון כלכלי

- אי-שוויון גבוה – מדד ג'יני 0.360 בהשוואה ל-0.315 בממוצע ה-OECD

שיעורי העוני, נפשות

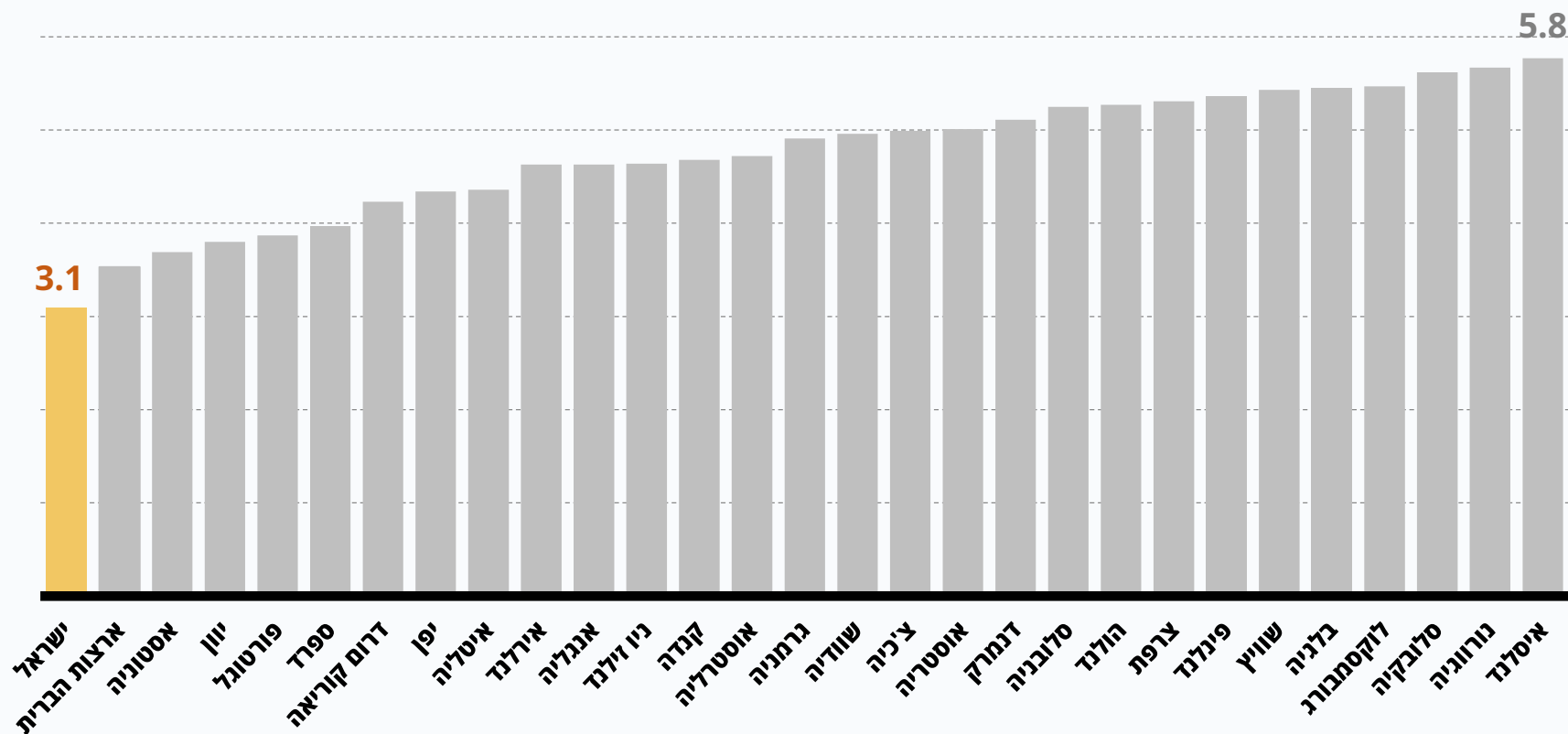

מקור: ניצח (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני במדינת ישראל – היבטים שונים של עוני במדינת ישראל", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2017). **נתונים:** סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס, 2017. (חרדים – לפי הגדרה עצמית).

האם הצמיחה מכלילה?

הצמיחה אינה מחלחלת
לכלל האוכלוסייה

מדד הכללה (Inclusion), השוואה בינלאומית, 2017 (סקאלה בין 1 ל-7)

מקור: [World Economic Forum](https://www.weforum.org/publications/global-inclusion-index/), 2018. הערה: המדד כולל 4 פרמטרים: הכנסה חציונית למשק בית, תחולת עוני, אי שוויון (מדדי ג'יני) בהכנסות ואי שוויון בעושר.

תעסוקה ופריון העבודה

פריון לעובד

עובדים

תוצר

מספר עובדים

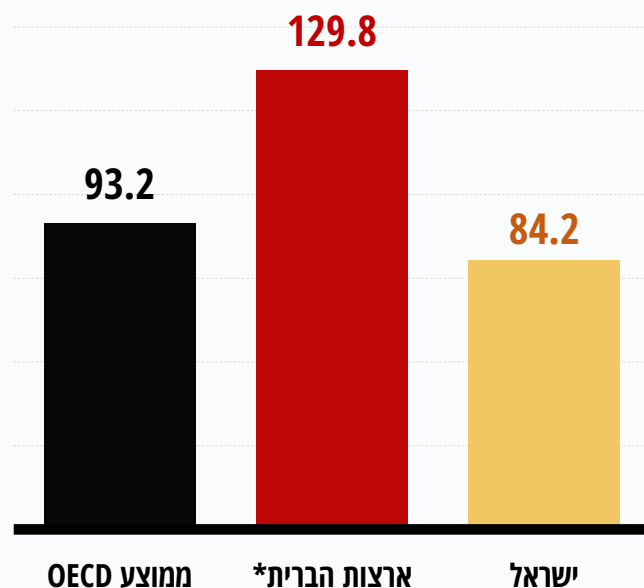
X

מספר עובדים

=

תוצר

פריון לעובד (תוצר לעובד)

נתונים: OECD, USD, current prices & PPP, 2018

* נתון משוער. ** ממוצע ה-OECD חושב כממוצע פשוט של 36 המדינות החברות בה.

□ הרחבת מספר העובדים על סף מיצוי

□ פוטנציאל להרחבה:

• גידול טבעי של האוכלוסייה

• בחלק מהאוכלוסיות

□ בין הסיבות לפריון הנמוך רמת ההון האנושי

□ פריון נמוך בקרב חלק מהאוכלוסיות

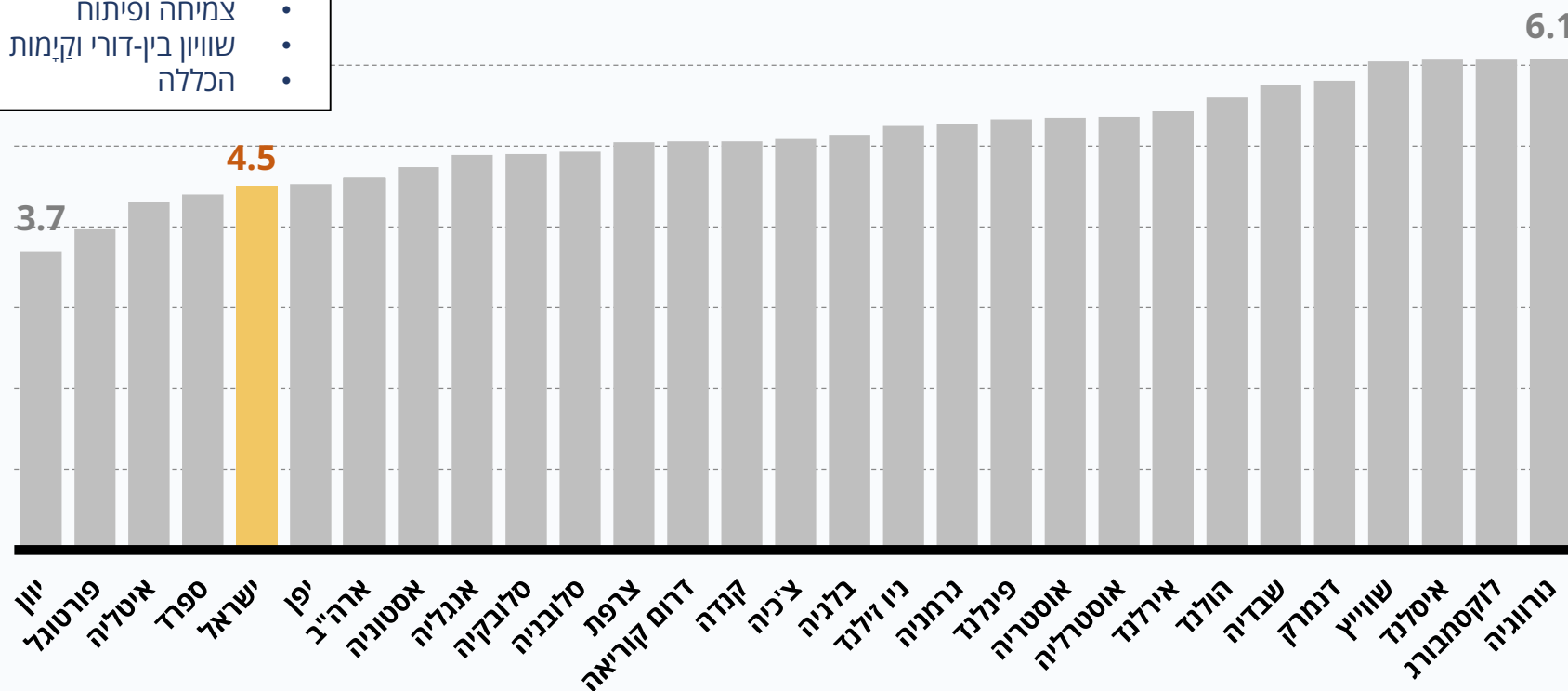
צמיחה מכלילה ופיתוח

מדד פיתוח וצמיחה מכלילה (וידו), השוואה בינלאומית, 2017

(סקאלה בין 1 ל-7)

מדד פיתוח וצמיחה מכלילה
(וידו) של ה-WEF מורכב מ-
12 פרמטרים ב-3 תחומים:

- צמיחה ופיתוח
- שוויון בין-דורי וקיימות
- הכללה

"אנחנו הצלחה מקרו-כלכלית
מסחררת... אבל כישלון
מיקרו-כלכלי.
אנחנו באופוריה, מסוחררים
מההצלחה שלנו... ולא
מבחינים בעננים שמתקדרים
באופק"

(מנואל טרכטנברג, 18.4.2018)

מקור: World Economic Forum, 2018

הערה: ההשוואה כוללת את כל המדינות המפותחות שנבדקו. מדד פיתוח וצמיחה מכלילה של ה-WEF מורכב מ-12 פרמטרים ב-3 תחומים: צמיחה ופיתוח, הכללה ושוויון בין-דורי וקיימות.

שילוב כלכלי- חברתי של אוכלוסיות שונות

חוסן כלכלי-חברתי של מדינה vs. חוסן של אוכלוסיות המדינה

- האוכלוסיות השונות הן חלק מהמדינה
- חוסן האוכלוסיות השונות משליך על חוסנה של המדינה כולה
- החוסן של המדינה צפוי להשליך על חוסן האוכלוסיות השונות
- תפיסת החוסן עשויה להיות שונה באוכלוסיות שונות

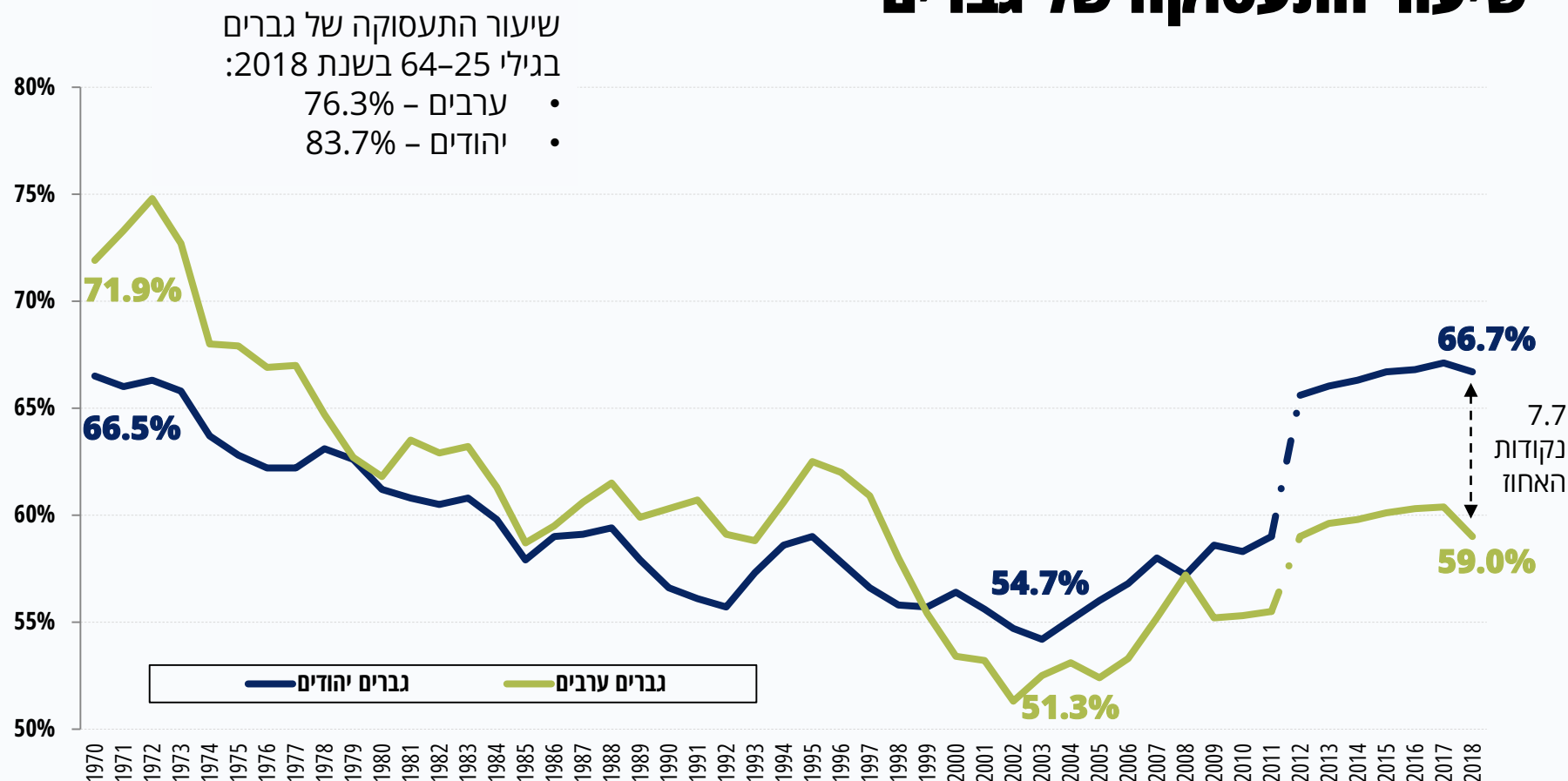
אתגרים

- שילוב האוכלוסיות השונות בחברה ובכלכלה – תוך הסתכלות על כלל האוכלוסיות
- אתגר מרכזי: שילוב הערבים והחרדים (OECD)
- המפתח המרכזי לשילוב כלכלי וחברתי ולמוביליות חברתית הוא התעסוקה והחינוך

ערביי ישראל

תעסוקה

שיעור התעסוקה של גברים*

שיעור התעסוקה של גברים ערבים נמוך יחסית

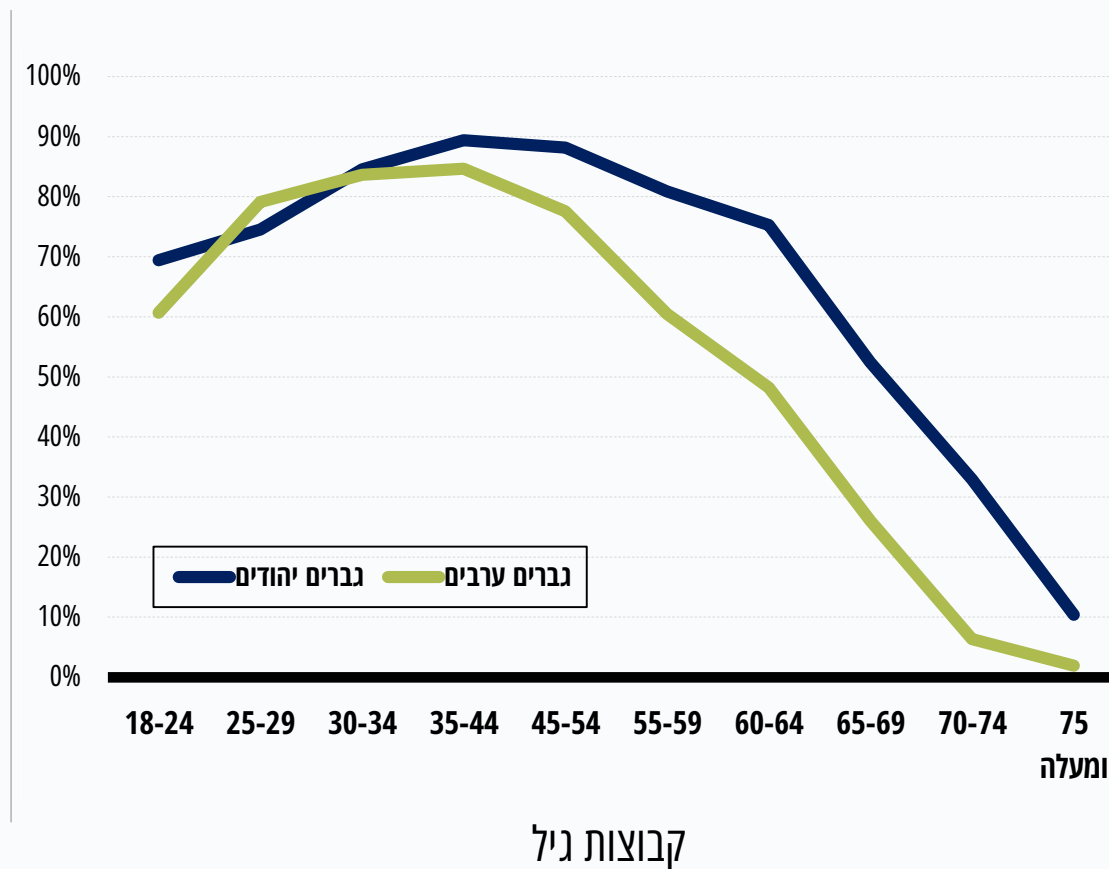
מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), "The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions".
 נתונים: עיבודים מעודכנים מסקרי כוח אדם של הלמ"ס, בני 15 ומעלה, שנים 1970–2018. *בסדרה יש שבר שכן שונו הגדרות התעסוקה בין שנת 2011 ל-2012, מתעסוקה אזרחית לתעסוקה הכוללת גם תעסוקה צבאית.

תעסוקה

שיעורי התעסוקה של גברים, שנת 2017, לפי גיל, אחוזים

פרישה מוקדמת של ערביי ישראל
חריגה בהשוואה:

- למדינות מערביות
- למדינות מוסלמיות
- וערביות אחרות ובכלל זה ברשות הפלסטינית

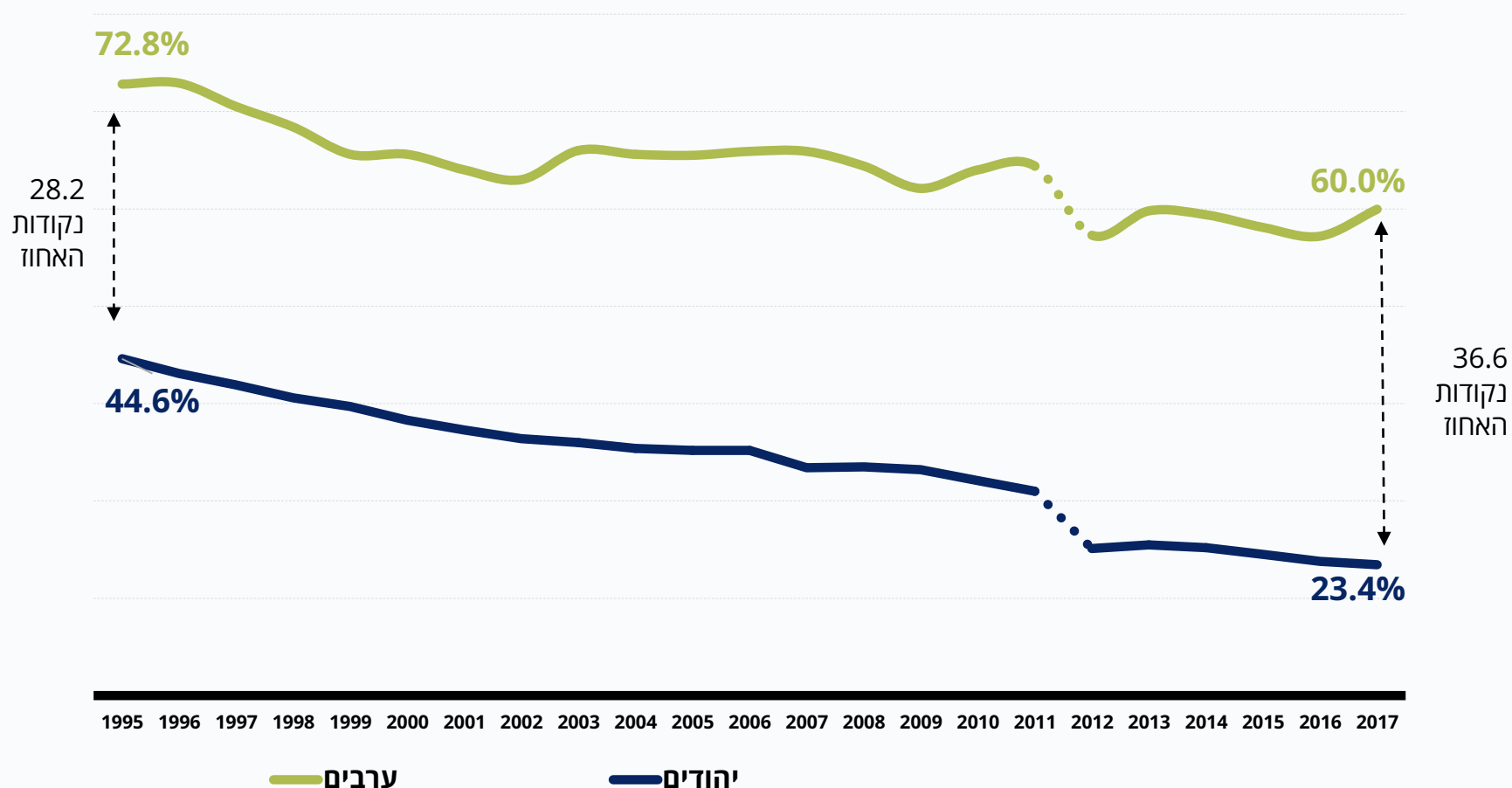
הגברים הערבים
פורשים מהעבודה
בגיל צעיר

מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), "The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions".
נתונים: עיבודים מסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עיבודים מעודכנים לשנת 2017.

תעסוקה במשלחי יד פיזיים

הגברים הערבים
מרוכזים במקצועות
הצווארון כחול

שיעור הגברים המועסקים במשלחי יד פיזיים*

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2018. עיבודים לסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 1995–2017 (גילי 15 ומעלה). * עובדים מקצועיים בחקלאות, ייעור ודייג, תעשייה, בינוי ועובדים בלתי מקצועיים.

הבעיות המרכזיות של גברים ערבים בשוק העבודה

ריכוז תעסוקתי במשלחי יד שבהם נדרש כושר פיסי ומיומנות נמוכה

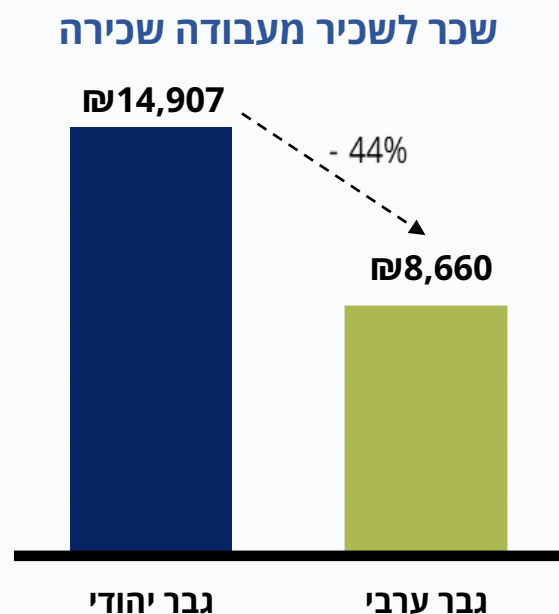
❑ פרישה מוקדמת מהעבודה

הפרישה מתאפשרת הודות ל:

- תשלומי העברה מהממשלה
- תמיכת הילדים בהוריהם מגיל צעיר (מאפיין תרבותי)

❑ שכר ממוצע נמוך יחסית *

- הפער בשכר משקף פערים בשכר לשעת עבודה (ובפריון עבודה)
- מספר שעות העבודה של יהודים וערבים דומה

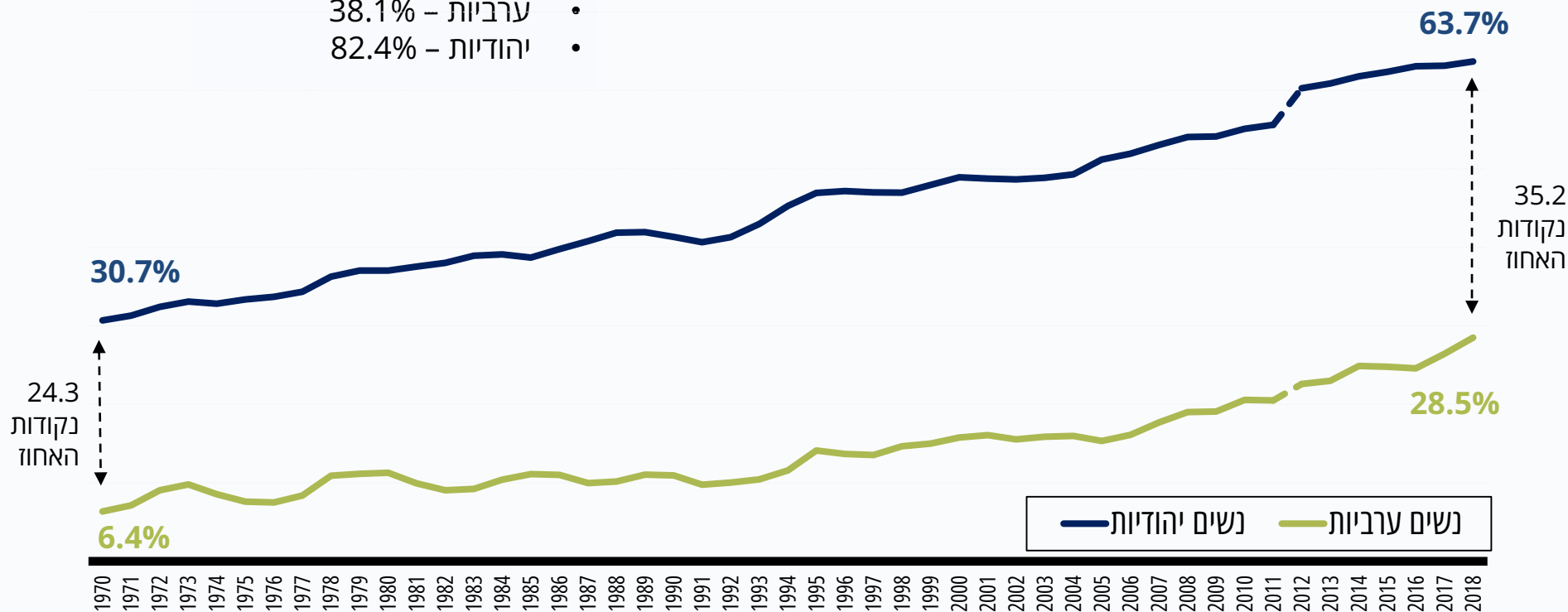
שיעור גבוה מהאקדמאים אינם מועסקים במקצועות שלמדו

מקור: ישיב ערן וניצה (קלינר) קסיר, 2010, "דפוסי ההשתתפות של ערביי ישראל בשוק העבודה", סקר בנק ישראל 84. * עיבודים מעודכנים מסקר הוצאות משק הבית 2017 של הלמ"ס. (עיבוד לגילי העבודה העיקריים).

שיעור התעסוקה של נשים*

שיעור התעסוקה של נשים
בגילי 25-64 בשנת 2018:

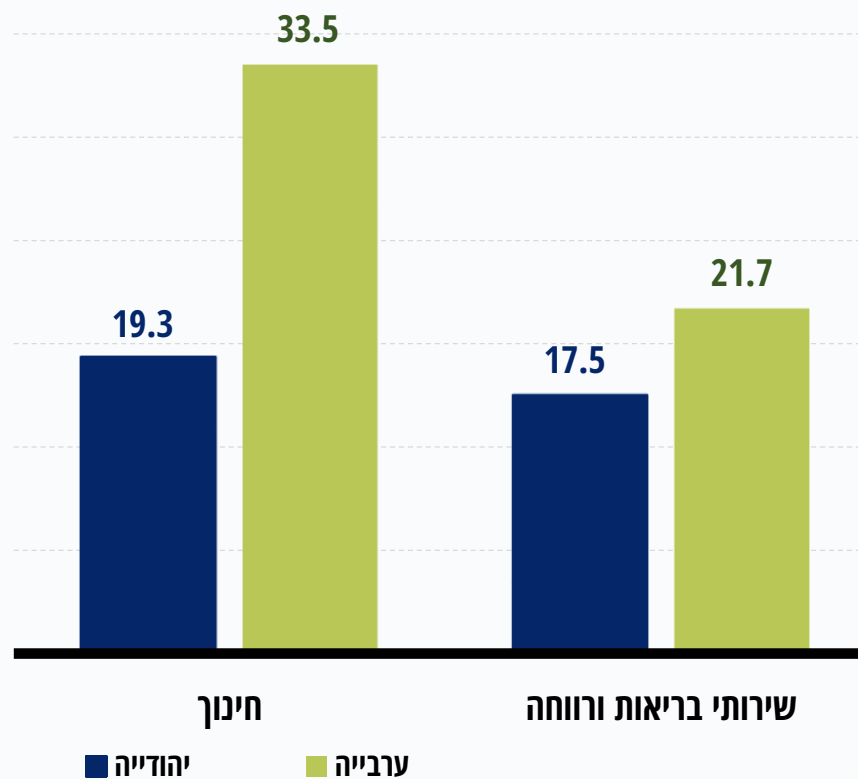
- ערביות - 38.1%
- יהודיות - 82.4%

מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), "The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions". * בסדרה יש שבר שכן שונו הגדרות התעסוקה בין שנת 2011 ל-2012, מתעסוקה אזרחית לתעסוקה הכוללת גם תעסוקה צבאית.

תעסוקת נשים, לפי ענף (אחוזים)

העובדות הערביות מרוכזות
בענפי השירותים הציבוריים –
החינוך והבריאות

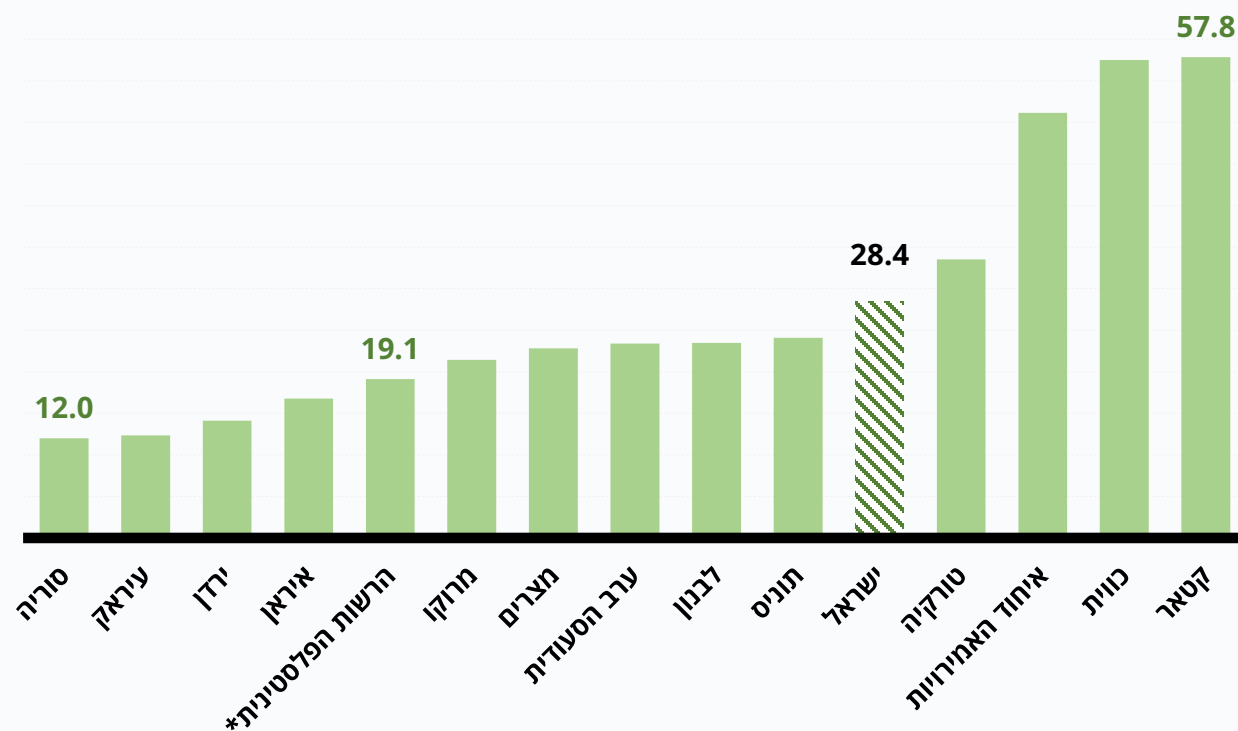

מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), ["The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions"](#), עיבודים לנתוני סכ"א, למ"ס. גילי 15 ומעלה, עיבודים מעודכנים לשנת 2017.

תרבות ותעסוקת נשים

שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של נשים ערביות בישראל בהשוואה לרשות הפלסטינית ומדינות ערביות ומוסלמיות** (אחוזים)

שיעור התעסוקה של נשים ערביות בישראל אינו חריג בהשוואה למדינות ערביות ומוסלמיות אחרות

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2018. נתונים: אתר הבנק העולמי, PCBS – הלמ"ס הפלסטיני והשנתון הסטטיסטי של הלמ"ס, 2018. * הנתונים מתייחסים לשנת 2015 וכוללים את אוכלוסיית יהודה ושומרון בלבד. ** עקב מחסור בנתונים, שיעור ההשתתפות בחלק מהמדינות המוסלמיות עובד על ידי הבנק העולמי באמצעות מודל ILO

היבטים שונים של מאפיינים תרבותיים-מסורתיים / שמרנות

❑ עמדות לגבי תפקידה המגדרי ומעמדה של האישה

- עמדות של האישה
- עמדות של המשפחה – בן הזוג, הורים, אחים
- עמדות של החברה

❑ שליטה במיומנויות ובטכנולוגיות מודרניות

❑ שמרנות דתית

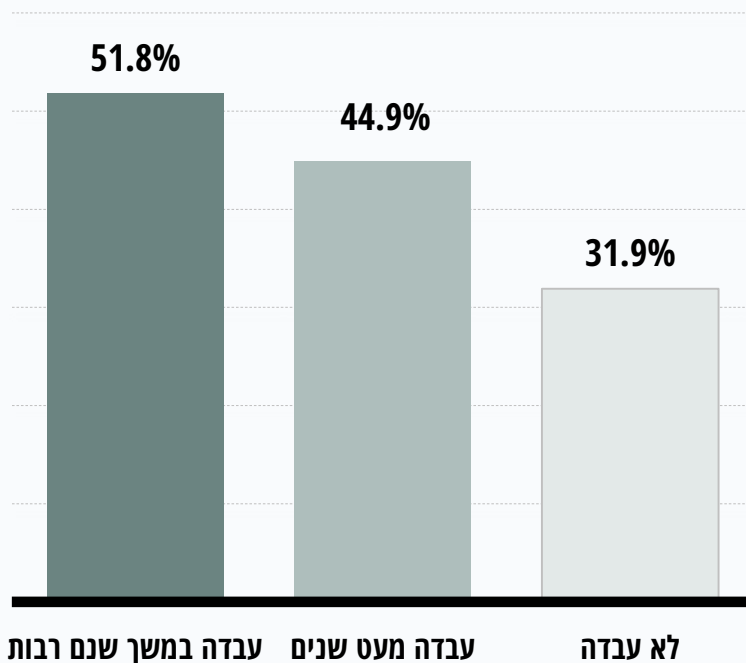
קיים מתאם חיובי בין ההיבטים השונים של המסורתיות / השמרנות

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, סאמי מיערי וגלי ליס-גינסבורג (2019), "עמדות תרבותיות, רמת דתיות, ידע מודרני ותעסוקת נשים ערביות – ממצאי סקר נשים בחברה הערבית". משרד העבודה והרווחה והשירותים החברתיים.

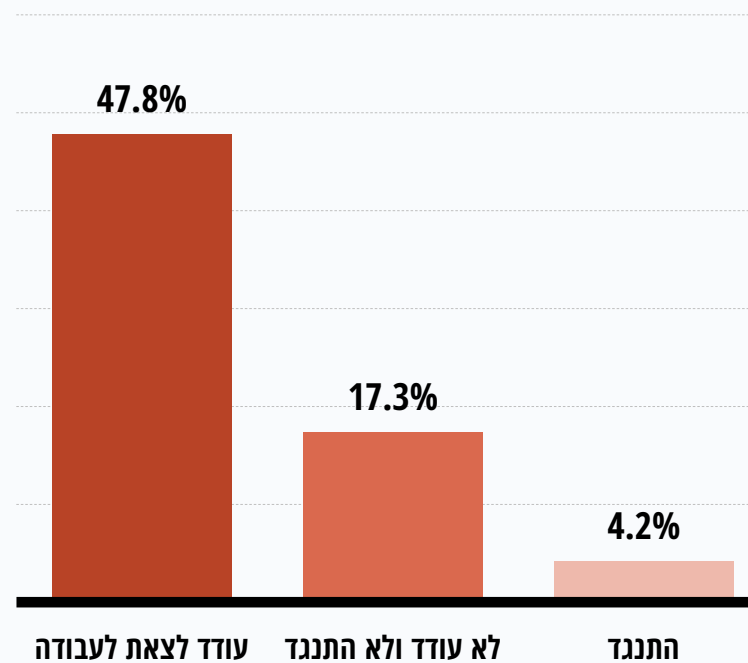
עמדות ומשפחה

שיעור המועסקות

לפי סטטוס תעסוקה של האם

לפי עמדות הבעל על יציאת האישה לעבודה

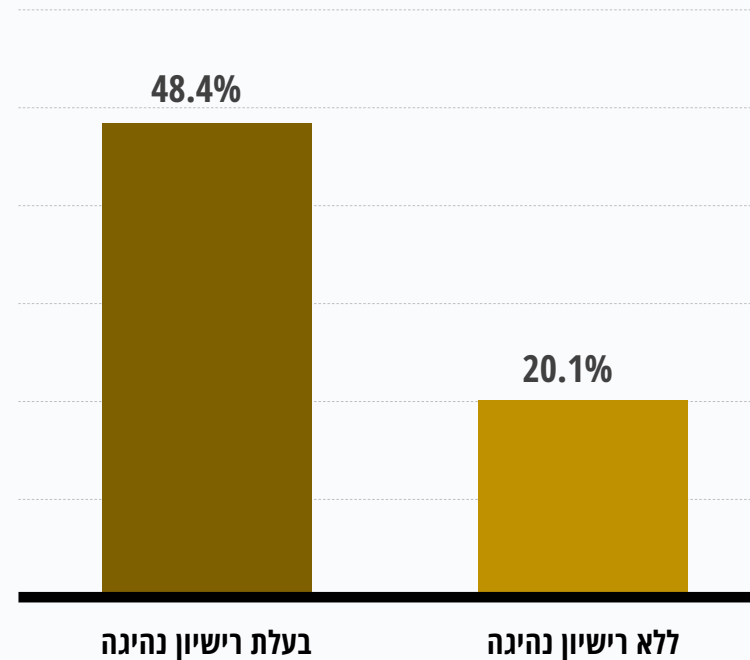

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, סאמי מיעארי וגלי ליס-גינסבורג (2019), "עמדות תרבותיות, רמת דתיות, ידע מודרני ותעסוקת נשים ערביות – ממצאי סקר נשים בחברה הערבית". משרד העבודה והרווחה והשירותים החברתיים. נתונים: עיבוד לנתונים מסקר שנערך למחקר של ישיב ערן, סמי מיעארי וניצה (קלינר) קסיר. סקר במימון משרד הכלכלה.

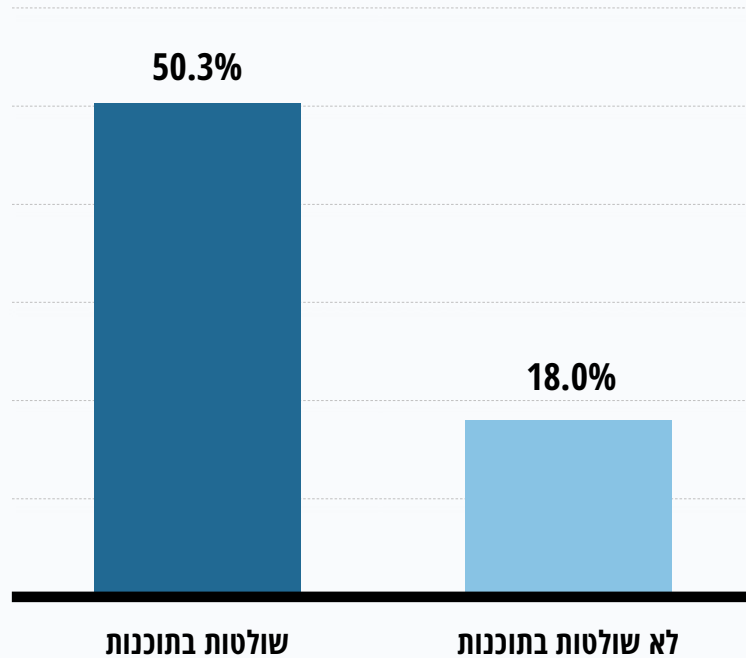
שליטה בטכנולוגיות מודרניות

שיעור המועסקות

לפי בעלות על רישיון נהיגה

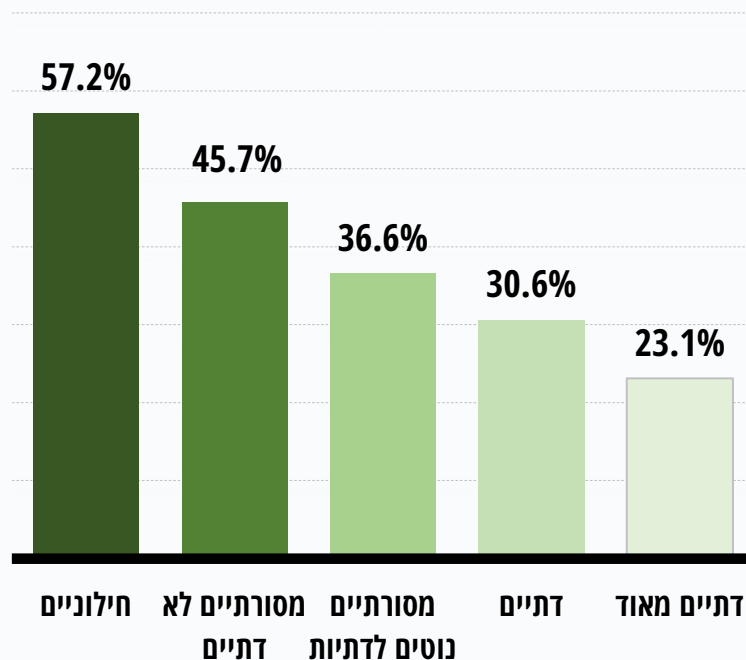
לפי שליטה בתוכנות עבודה בסביבה
ממוחשבת

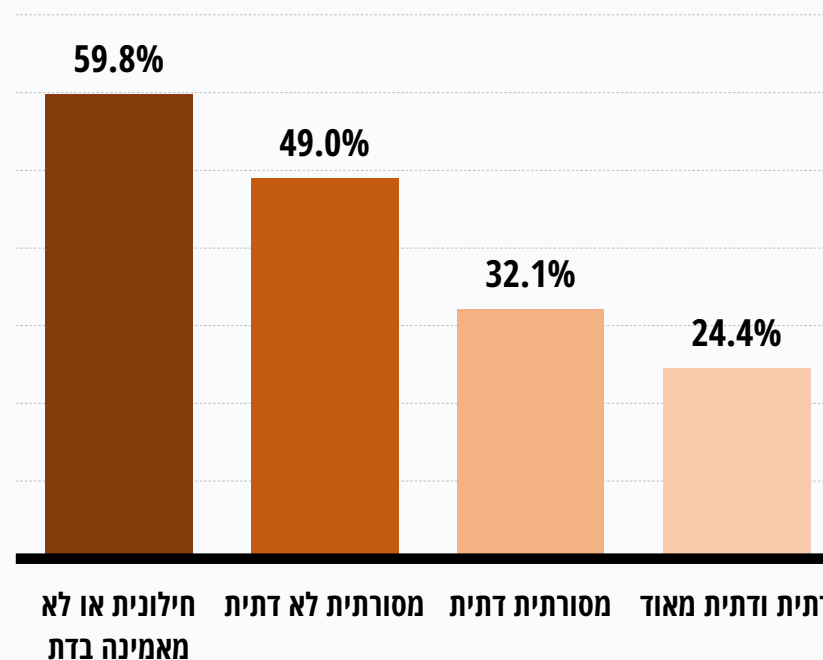
מקור: ניצה (קלינר) קסיר, סאמי מיעארי וגלי ליס-גינסבורג (2019), "עמדות תרבותיות, רמת דתיות, ידע מודרני ותעסוקת נשים ערביות – ממצאי סקר נשים בחברה הערבית". משרד העבודה והרווחה והשירותים החברתיים.
נתונים: עיבוד לנתונים מסקר שנערך למחקר של ישיב ערן, סמי מיעארי וניצה (קלינר) קסיר. סקר במימון משרד הכלכלה.

שיעור המועסקות

לפי רמת דתיות של הורי האישה

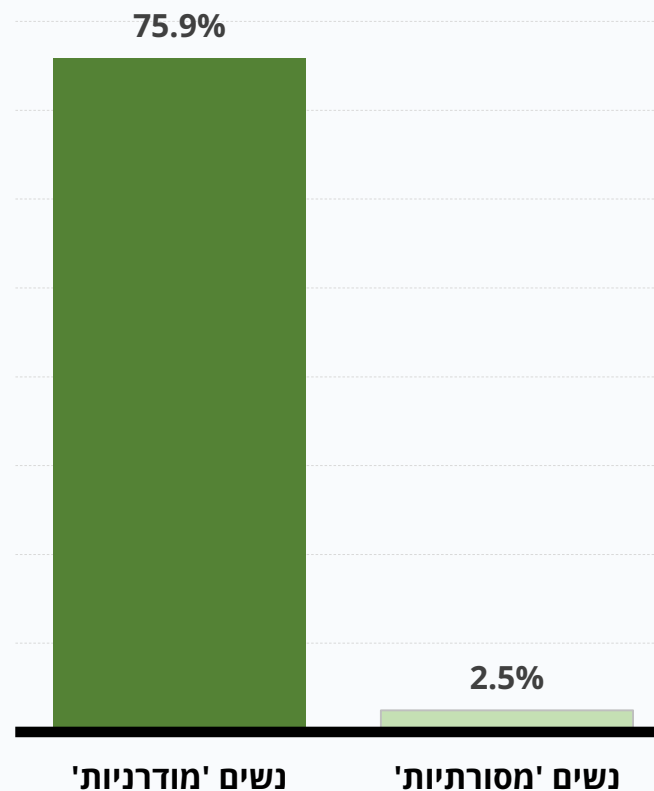
לפי רמת דתיות של האישה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, סאמי מיעארי וגלי ליס-גינסבורג (2019), "עמדות תרבותיות, רמת דתיות, ידע מודרני ותעסוקת נשים ערביות – ממצאי סקר נשים בחברה הערבית". משרד העבודה והרווחה והשירותים החברתיים.
נתונים: עיבוד לנתונים מסקר שנערך למחקר של ישיב ערן, סמי מיעארי וניצה (קלינר) קסיר. סקר במימון משרד הכלכלה.

תרבות ותעסוקת נשים

שיעור המועסקות, מודרניות מול מסורתיות

מודרניות מול מסורתיות (תרגיל שרירותי)
חלוקה לפי מספר שני"ל, ידע באנגלית, בקיאות שימוש בתוכנות מחשב, רישיון נהיגה, עידוד ההורים ליציאה לעבודה ורמת דתיות.
[מודרניות כ-13% מהאוכלוסייה, מסורתיות כ-11%]

מקור: ישיב ערן, סאמי מיעארי וניצה (קלינר) קסיר, מחקר בתהליך.

*ממצאים דומים התקבלו גם בהגדרות אחרות של מודרניות, ובמחקר קודם: ישיב ערן וניצה (קלינר) קסיר, 2010, "זפוסיה השתתפות של ערביי ישראל בשוק העבודה", סקר בנק ישראל 84, עמ' 39-86

החברה הערבית בהשוואה לחברה היהודית

בשלב הטרום אקדמי:

- שיעורי הנשירה מבתי הספר גבוהים יותר
- רמת הציונים נמוכה יותר (מבחני המיצ"ב, מבחני PISA ומבחני TIMSS)
- שיעור הזכאים לתעודת בגרות נמוך יותר (והציונים באנגלית ובמיוחד במתמטיקה נמוכים יותר)
- ההישגים במבחן הפסיכומטרי נמוכים יותר – בחשיבה כמותית, בחשיבה מילולית ובאנגלית

בהשכלה הגבוהה:

- שיעור הסטודנטים בהשכלה הגבוהה נמוך יותר (ופוחת ככל שעולים בתארים)
- שיעור גבוה לומד במכללות
- ריכוז גבוה במקצועות בעלי פוטנציאל הכנסה נמוך
- שיעורי נשירה גבוהים יותר
- משך הלימודים ארוך יותר

מיומנויות בוגרים (בקרוב בני 16 ומעלה):

- רמות המיומנויות הנדרשות לשוק העבודה (אוריינות קריאה, אוריינות מתמטית ופתרון בעיות בסביבה מתוקשבת) נמוכות

מקור: ישיב ערן, וניצה (קלינר) קסיר (2019). "מלכת החברה הערבית בישראל", בתוך: אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן (עורכים), אורות וצללים בכלכלת השוק – המשק הישראלי 1995-2015. מכון פאלק.

גורמים המסבירים פערי תעסוקה בין אוכלוסיות

❑ העדפות אישיות ותרבותיות

❑ חסמים טרום-שוק-העבודה – חסמים לרכישה של הון אנושי (כמקצוע, שפה ומיומנויות)

- הקצאת משאבים לא זהה
- אפליה/העדפה-מתקנת בקבלה ללימודים
- הבדלים באיכות בתי-הספר של הקבוצות השונות
- נורמות חברתיות המונעות מחברי קבוצה כלשהי לעסוק במקצוע מסוים

❑ חסמים בתקופת שוק העבודה

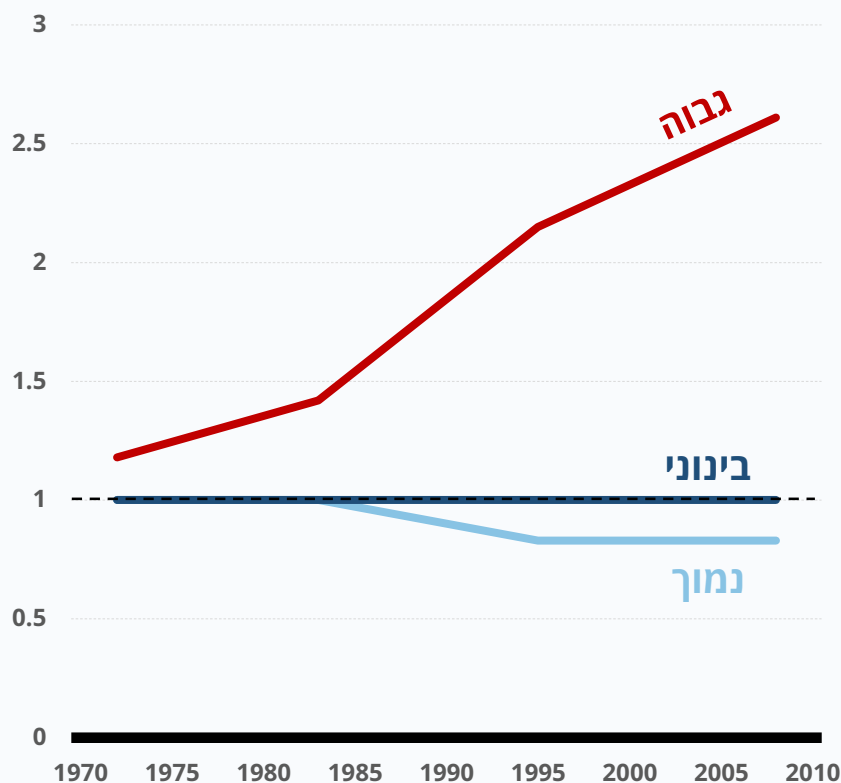
- אפליה / העדפה מתקנת
- תרבות
- היעדר רשת נטוורקינג
- רמת תחבורה ותשתיות נמוכה, מחסור באזורי תעסוקה נגישים
- חסמי יציאה לשוק העבודה כמחסור במסגרות לגיל הרך
- חולשה של רשויות מקומיות

מקור: ישיב ערן וניצה (קלינר) קסיר, 2012. "נשים ערביות בשוק העבודה בישראל: מאפיינים וצעדי מדיניות", הרבעון לכלכלה 2011, 1-2, מרץ-יוני, עמ' 120-160.

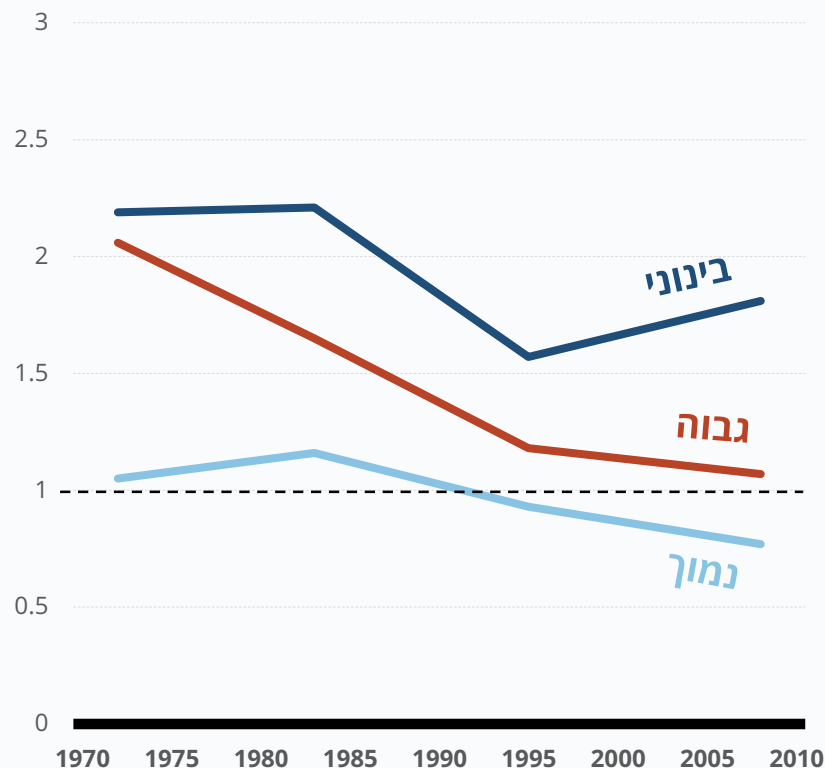
חסמים בשוק העבודה - גברים

החסמים הם חסמים יחסיים, המושווים לחסמים של גברים יהודים שנורמלו לערך 1

חסמים בתקופת טרום-שוק העבודה (ברכישת הון אנושי)

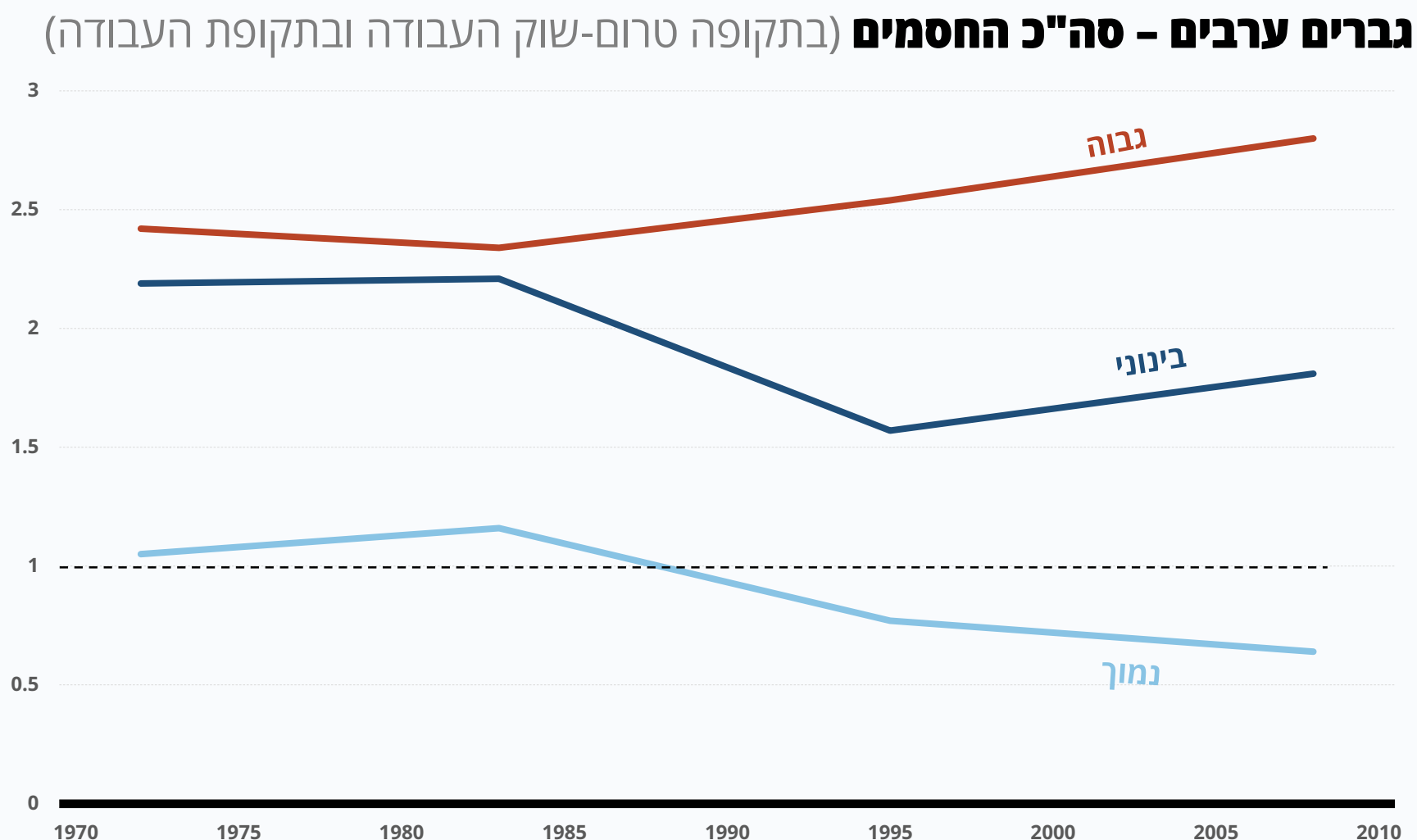

חסמים בתקופת העבודה

מקור: ישיב ערן, וניצה (קלינר) קסיר, 2019. "כלכלת החברה הערבית בישראל", בתוך: אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן (עורכים), אורות וצללים בכלכלת השוק – המשק הישראלי 1995-2015. מכון פאליק.

סיכום החסמים - גברים

החסמים הם חסמים יחסיים,
המושווים לחסמים של גברים
יהודים שנורמלו לערך 1

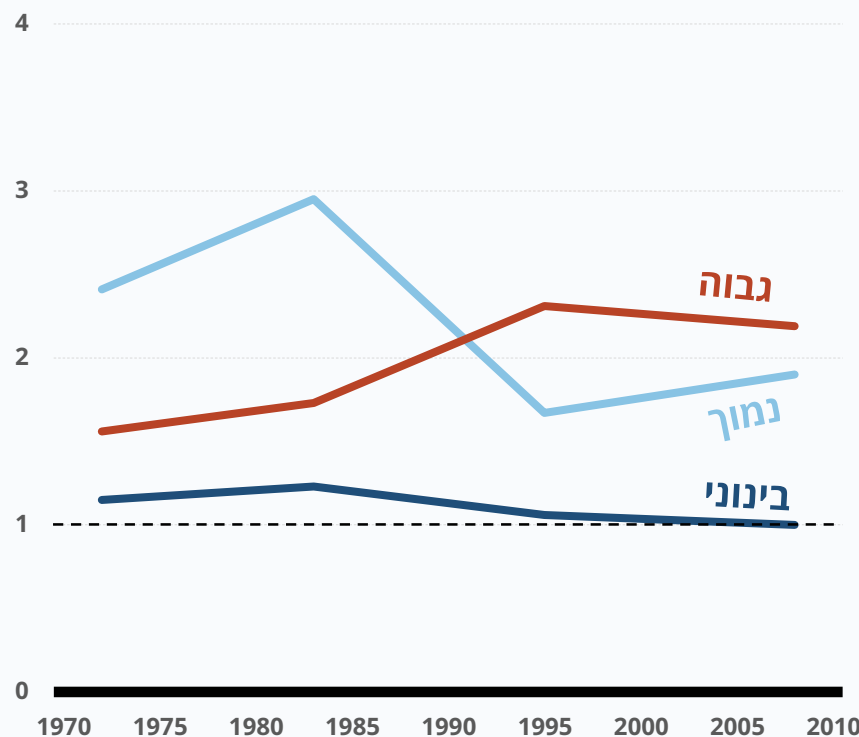
מקור: ישיב ערן, וניצה (קלינר) קסיר, 2019. "מלכת החברה הערבית בישראל", בתוך: אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן (עורכים), אורות וצללים בכלכלת השוק - המשק הישראלי 1995-2015. מכון פאליק.

חסמים בשוק העבודה - נשים

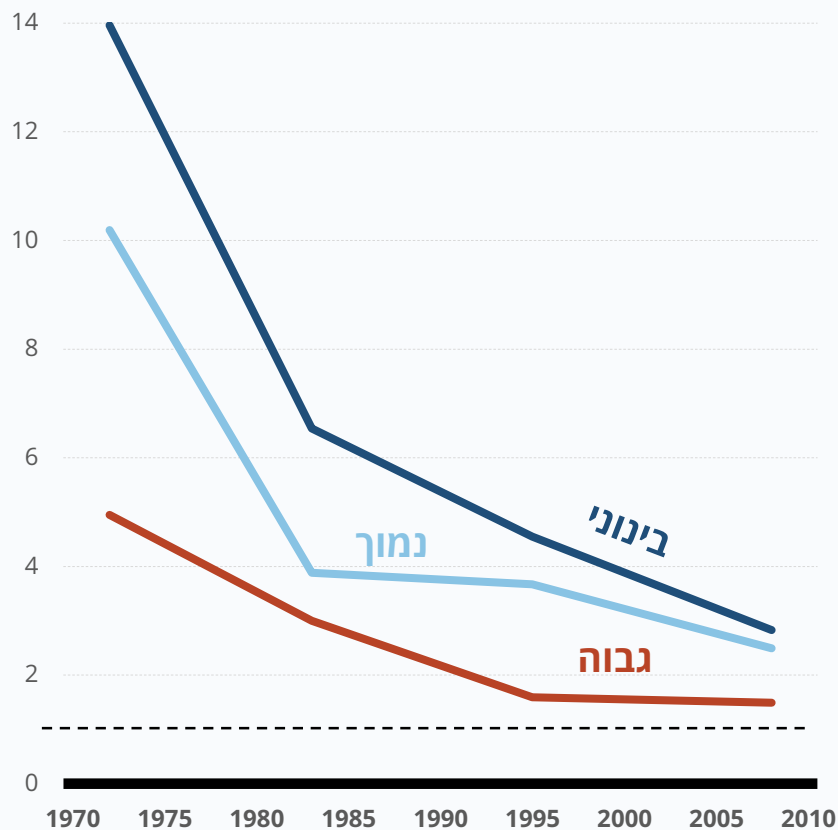
לנשים ערביות קושי כפול בהשתייכותן לקבוצת מיעוט ובהיותן נשים ובחברה מסורתית

החסמים הם חסמים יחסיים, המושווים לחסמים של גברים יהודים שנורמלו לערך 1

חסמים בתקופת טרום-שוק העבודה (ברכישת הון אנושי)

חסמים בתקופת העבודה

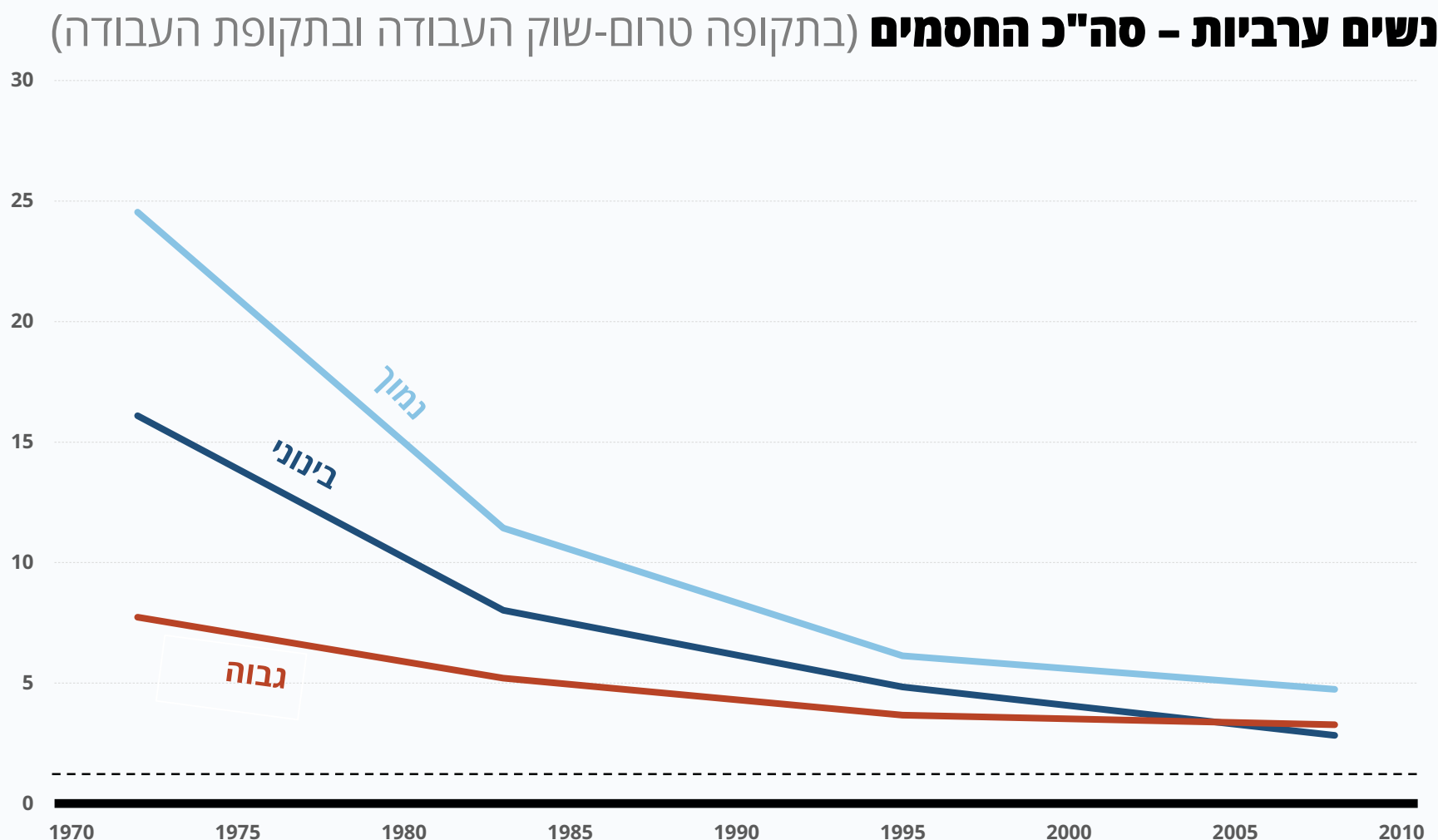

מקור: ישיב ערן, וניצה (קלינר) קסיר, 2019. "כלכלת החברה הערבית בישראל", בתוך: אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן (עורכים), אורות וצללים בכלכלת השוק – המשק הישראלי 1995-2015. מכון פאליק.

סיכום החסמים - נשים

החסמים ירדו על פני
השנים, אך עדיין
קיימים חסמים גבוהים

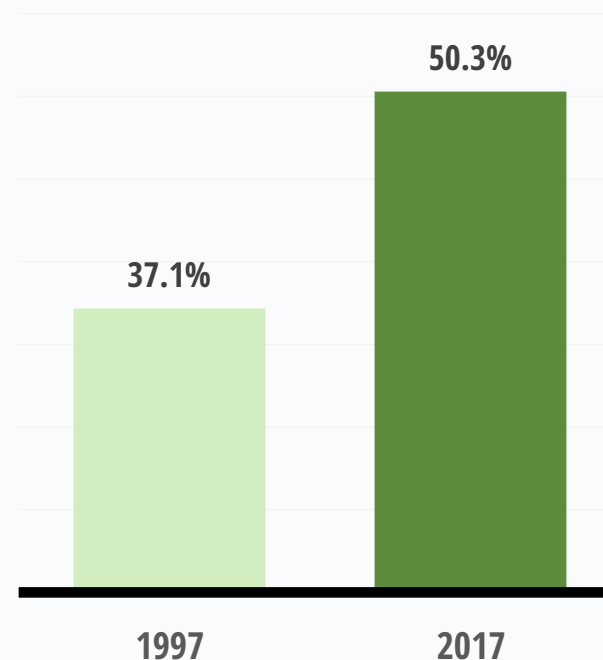
החסמים הם חסמים יחסיים,
המושגים לחסמים של גברים
יהודים שנומלו לערך 1

מקור: ישיב ערן, וניצה (קלינר) קסיר, 2019. "כלכלת החברה הערבית בישראל", בתוך: אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן (עורכים), אורות וצללים בכלכלת השוק - המשק הישראלי 1995-2015. מכון פאלק.

השלכות על החברה הערבית

שיעור העניים בחברה הערבית, על פני זמן

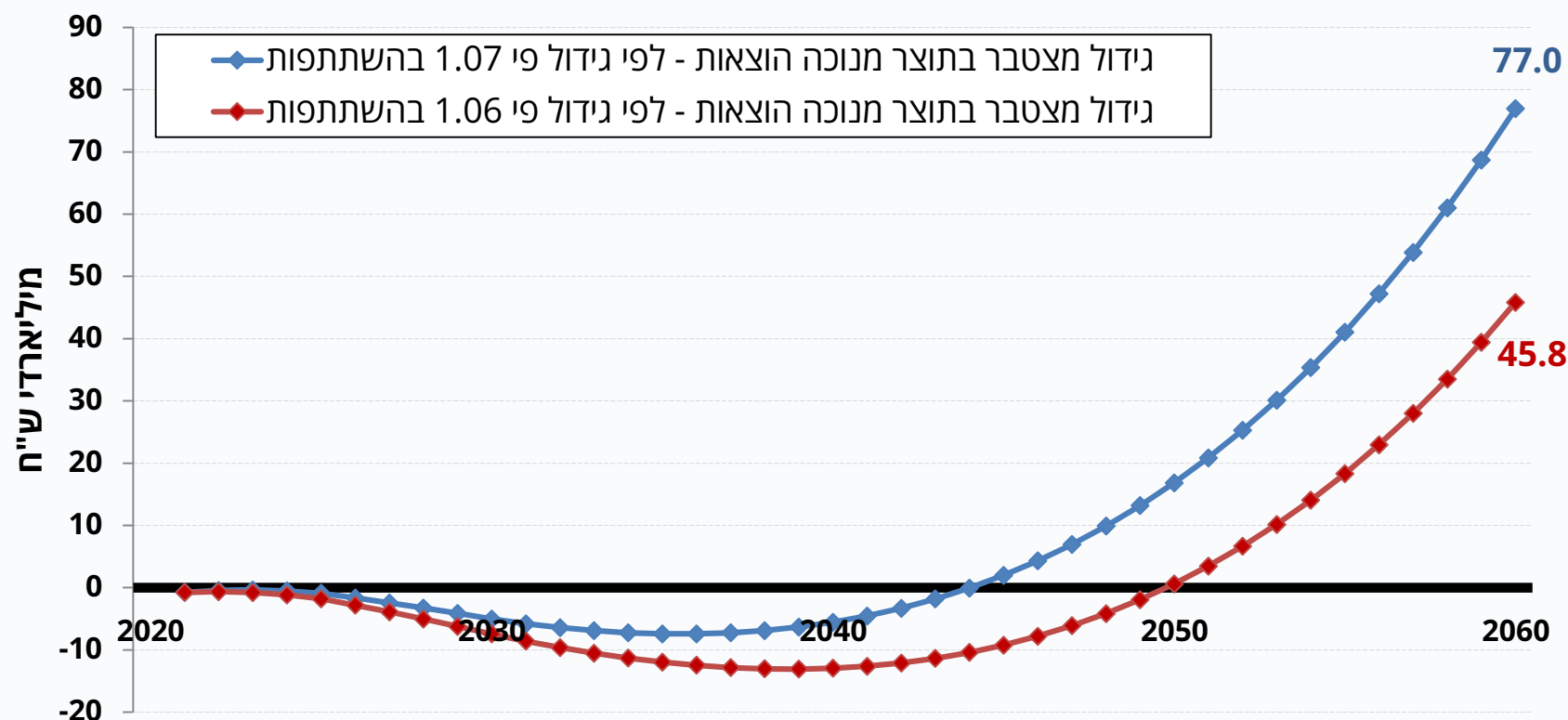
כ-70% מהערבים משתייכים למעמד
הכלכלי הנמוך – פי 3 בהשוואה ליהודים

מקור: עיבודים לנתוני סקרי הכנסות והוצאות של הלמ"ס.

- ❑ הילדים נאלצים לסייע לפרנסת המשפחה
 - ויתור על רכישת השכלה, והתוצאה עוני בין-דורי
- ❑ פערים כלכליים ניכרים בין יהודים וערבים
- ❑ ניכור מהמדינה וממוסדותיה

השלכות תשואה להשקעה

תרומה נטו מצטברת לתוצר (לא מהוונת) כתוצאה מהמדיניות המצטברת (סימולציה)

מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), "The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions" מחירים קבועים, שנת 2011. (עדכון)

השלכות על כלל המשק

□ פגיעה משמעותית בתוצר - בהערכות שמרניות התשואה להשקעה היא 7%*

שיעור תשואה פנימי (סימולציה)

קצב גידול מספר המשתתפות - מכפלה של 1.07	קצב גידול מספר המשתתפות - מכפלה של 1.06
שיעור תשואה פנימי של כ-11.8%	שיעור תשואה פנימי צפוי של כ-7.1%

□ הקטנת היקפי המיסוי והגדלת היקף תשלומי ההעברה

□ פגיעה בחוסן הלאומי

מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), ["The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions"](#)

רמת הפיתוח הכלכלי של החברה הערבית משקפת הצטברות של בעיות משמעותיות במשך עשורים ברמת מקרו

מדיניות שננקטה – פעילות אקטיבית כולל הקצאת משאבים

❑ מאז שנת 2000 השתנתה התפיסה וגברה ההכרה בצורך בסיוע לחברה הערבית

❑ בעשור האחרון (בעיקר), מתבטא גם במדיניות בפועל:

- הוקמה הרשות לפיתוח כלכלי חברתי של המגזר הערבי, הדרוזי והצ'רקסי
- הוקצו תקציבים רבים
- הופעלו תכניות לפיתוח כלכלי חברתי של החברה הערבית (בתשתיות, בתחבורה, בחינוך, בתעסוקה ועוד)
- נקבעו יעדי תעסוקה

❑ פעילות של גופים אזרחיים ופילנתרופיה

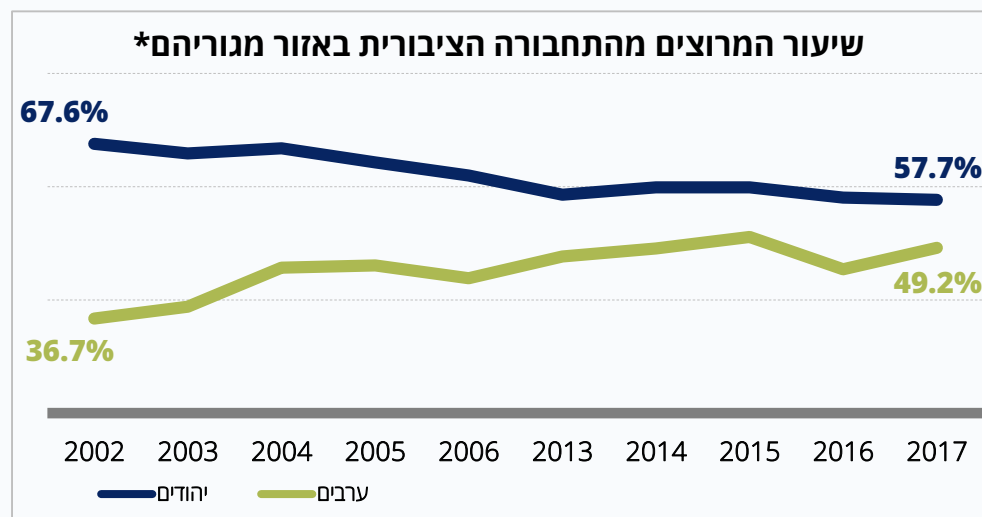
מקור: ניצה (קלינר) קסיר, אסף צחור-שי (דצמבר, 2016). "פיתוח כלכלי בחברה הערבית, הדרוזית והצ'רקסית", גבעת חביבה – מפת דרכים לחברה משותפת.

תוצאות

❑ שיפור משמעותי ברמת הפיתוח הכלכלי בחברה הערבית

❑ עלייה בשיעור המשכילים ובפרט בקרב הנשים

❑ העמקת שילובה של החברה הערבית בשוק העבודה

❑ גידול בשביעות הרצון של האוכלוסייה הערבית בתחומי חיים שונים

❑ אך, הפערים טרם נסגרו...

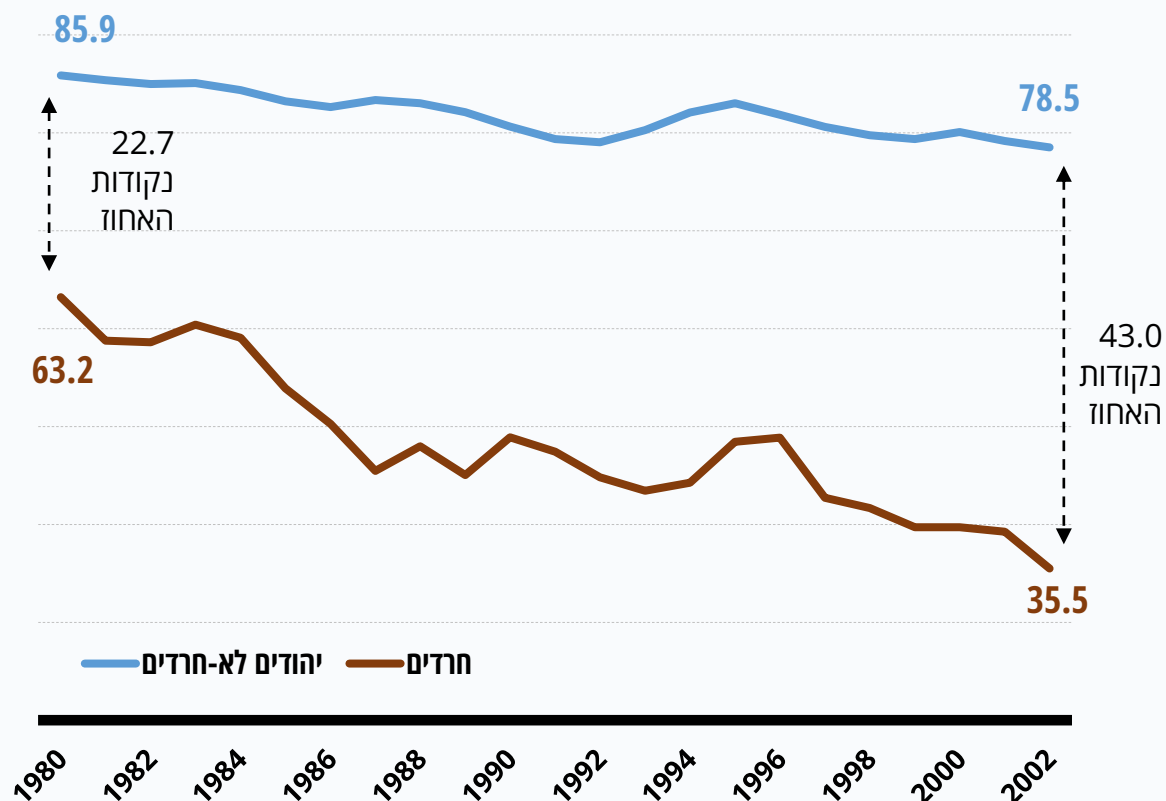
*מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "שביעות הרצון של החרדים ממערכת החינוך", המכון החרדי למחקרי מדיניות. עיבוד לנתוני סכ"א 2016, הלמ"ס.

חרדים

תעסוקת גברים

מ-1982 ועד 2002, שיעור התעסוקה של גברים חרדים ירד ב-27.7 נקודות האחוז

שיעור תעסוקה של גברים, אחוזים

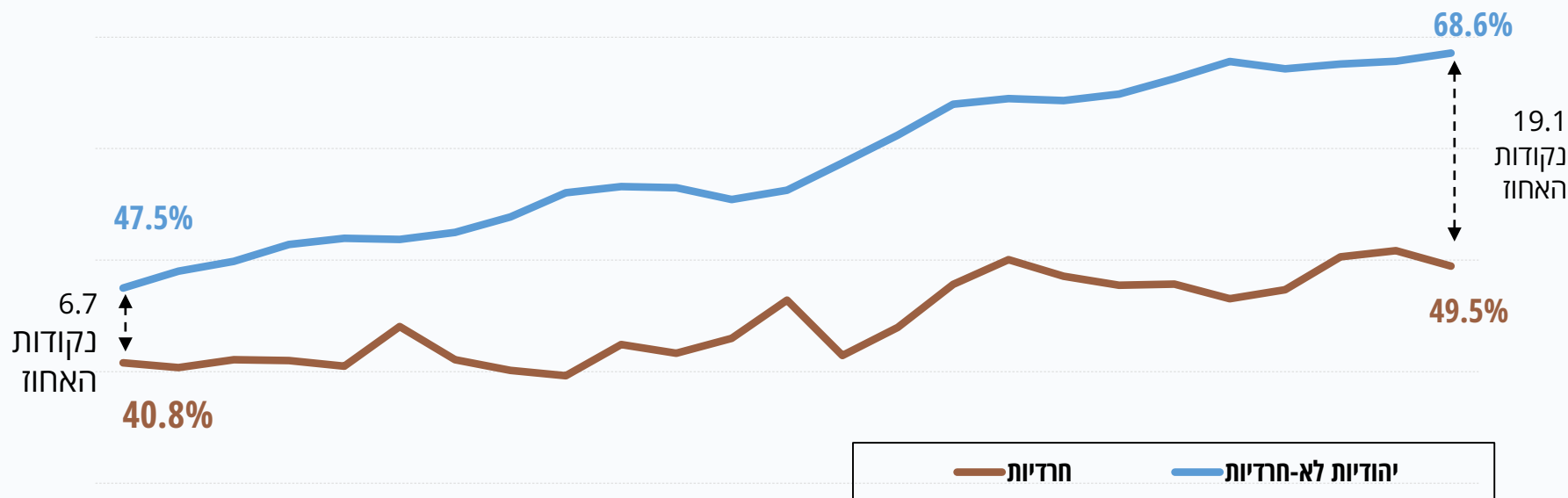
מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2018. עיבודים לנתוני סכ"א של הלמ"ס, לשנים 1980–2004, גילי 25–64.

הסברים לירידה הניכרת בשיעור תעסוקת גברים חרדים

1. ביסוס "חברת הלומדים"
2. ביטול המכסה של דחויי השירות הצבאי ("תורתו אומנותו")
3. הגדלה של היקף התמיכות הממשלתיות

תעסוקת נשים

שיעור תעסוקה של נשים, אחוזים

1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2018. עיבודים לנתוני סכ"א של הלמ"ס, לשנים 1980–2004, גילי 25–64.

תחילת שנות האלפיים

מדיניות

מרווחה לתעסוקה

- ❑ קיצוץ קצבאות
- ❑ צעדים אקטיביים לעידוד תעסוקה

צבא

- ❑ הקלות על יציאה בני ישיבה לעבודה
- ❑ מסלולים ייעודיים לחרדים

פתיחת מכללות (מהמחצית השנייה של שנות התשעים)

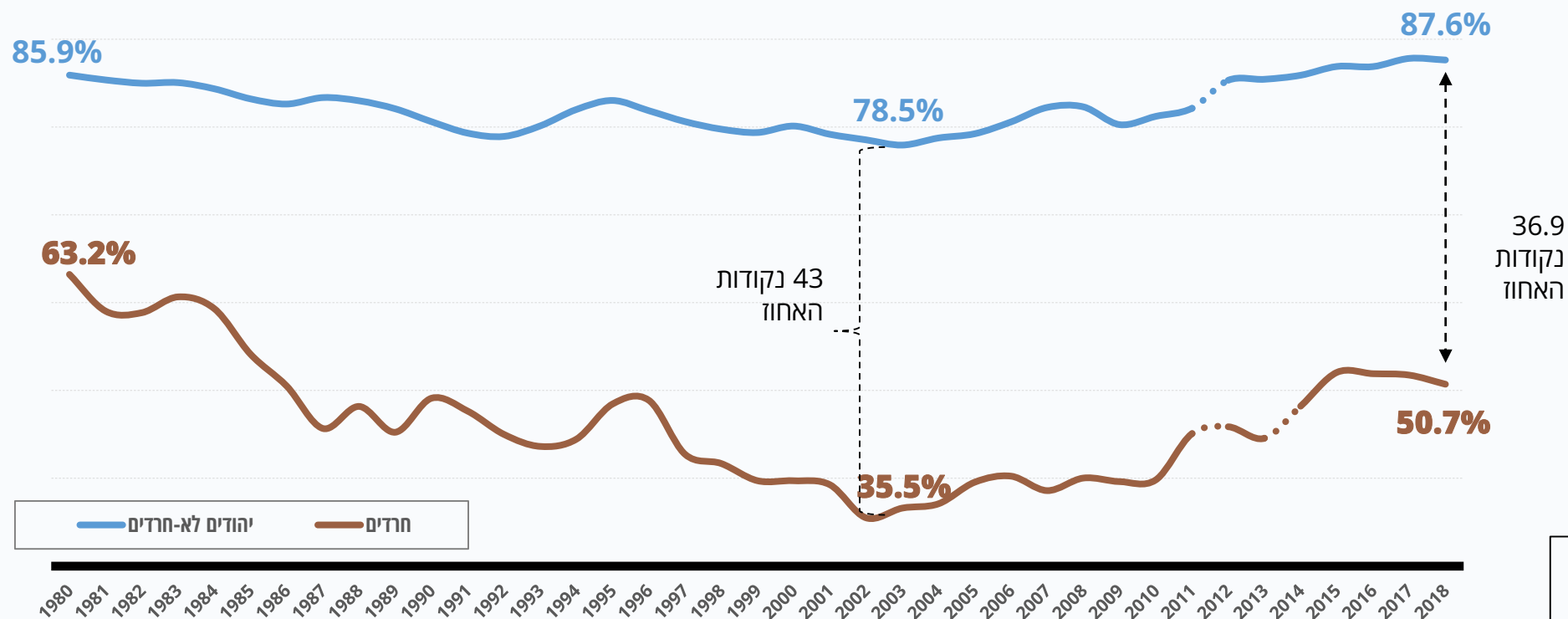
רקע מקרו-כלכלי בישראל

- ❑ שפל כלכלי
- ❑ שיעור תעסוקה של גברים יורד ונמוך בהשוואה בינלאומית
- ❑ שיעור גבוה של אנשים המסתמכים על תשלומי העברה
- ❑ גירעון תקציבי גדול

ברקע, צמצום היקף התמיכות מחו"ל בתלמידי הישיבות, בעקבות השפל הכלכלי בעולם קשיים של דור ההורים השני לממן את ילדיהם

תעסוקת גברים

שיעור תעסוקת גברים

בניגוד למיתוס
שהגברים החרדים
אינם עובדים,
סטטיסטית – כיום
רובם עובדים

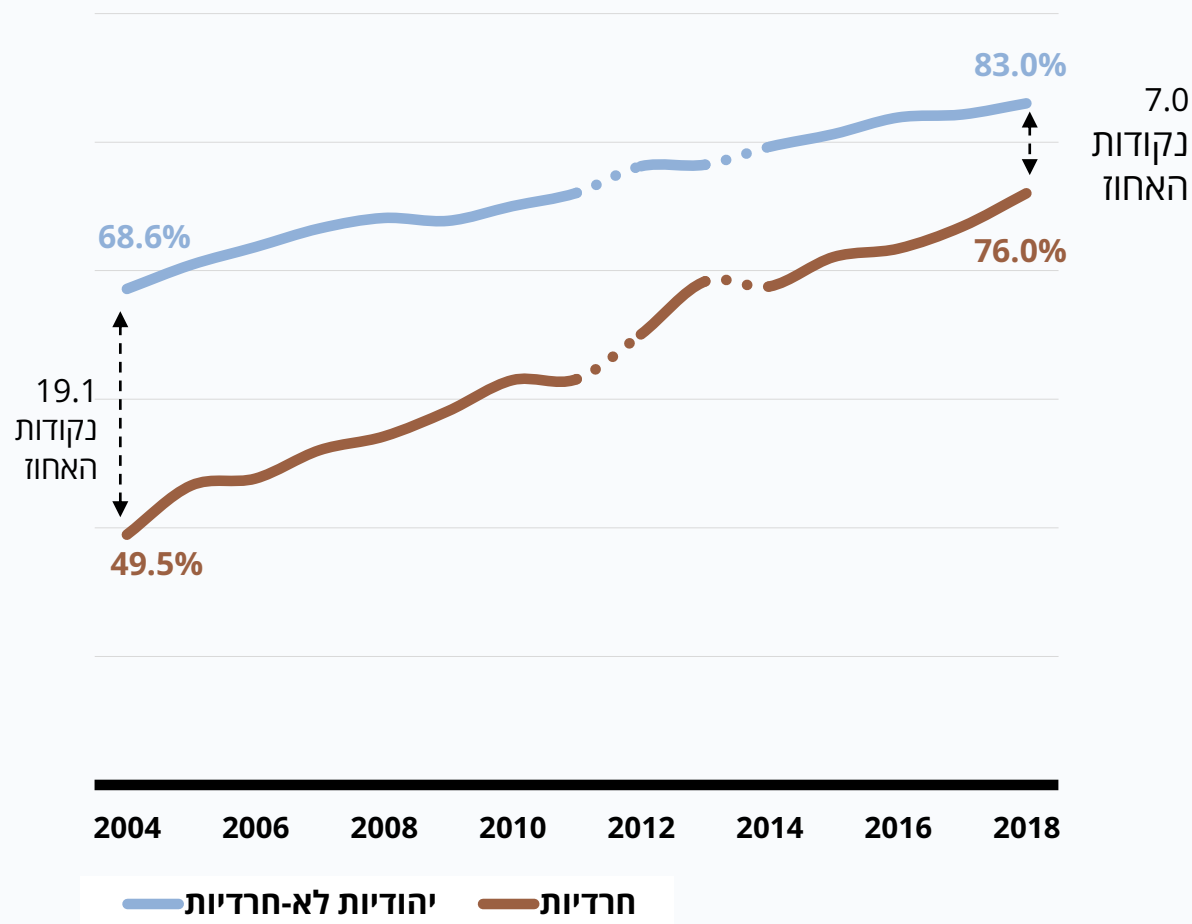
ברבעון הראשון של 2019 עלה שיעור התעסוקה של גברים חרדים ל-52.4% (לא ניתן לדעת אם מדובר בעלייה זמנית או קבועה)

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2018. עיבודים לנתוני סכ"א לשנים 1980–2018 של הלמ"ס. חרדים- עד 2014 לפי הגדרת בית ספר אחרון, החל מ-2014 (כולל) לפי הגדרה עצמית.
*גילי עבודה עיקריים (25–64). קיים שבר בסדרה בשל שינוי במבנה הסקר ובשיטת הפקידה בשנת 2012.

מגמת התעסוקה

האצה בקצב הצטרפות נשים חרדיות לשוק העבודה

שיעור תעסוקת נשים, 2018-2004

- שיעור התעסוקה של נשים חרדיות מתקרב לשיעור של נשים יהודיות לא חרדיות, וכפול משל ערביות
- יעד התעסוקה שנקבע ל-2020 (63%) הושג מזמן
- שיעור התעסוקה של נשים חרדיות גבוה ב-2018 בכ-10 נקודות האחוז (65.8%) מהממוצע ב-OECD

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי" המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: עיבודים לנתוני סכ"א של הלמ"ס, 2004-2018. עד שנת 2014 זיהוי האוכלוסייה החרדית מבוסס על הגדרה בית הספר האחרון, משנה זו הוא מבוסס על הגדרה עצמית. גילי עבודה עיקריים (25-64). * קיים שבר בסדרה בשל שינוי במבנה הסקר ובשיטת הפקידה בשנת 2012.

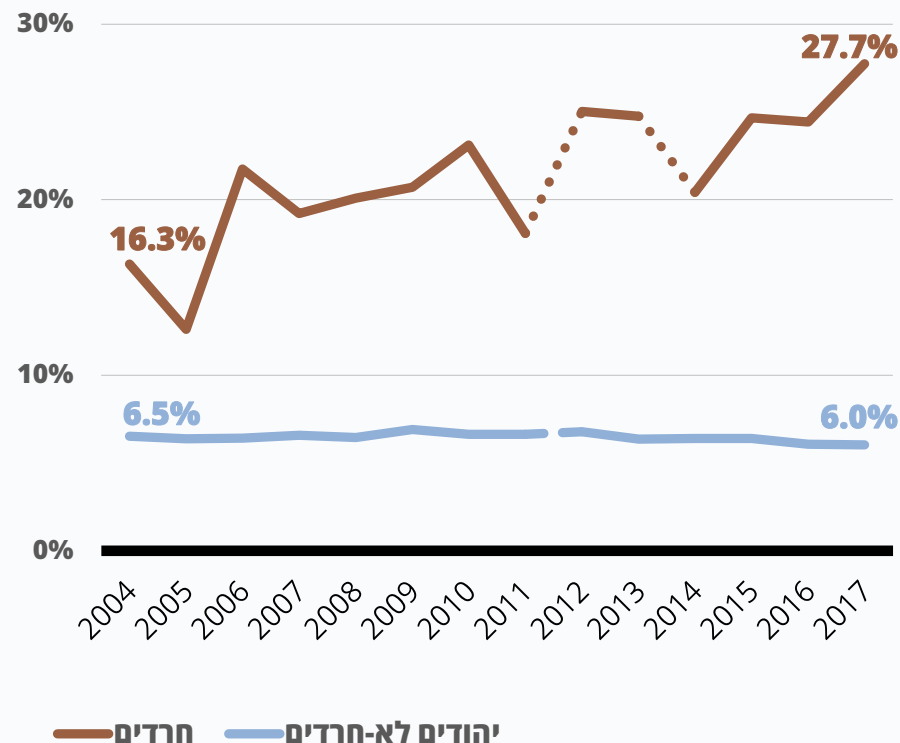
שיעור התעסוקה של הגברים החרדים:

- נמוך משמעותית בהשוואה לעבר – כ-63% בשנת 1980
- רחוק מהיעד הממשלתי שהוצב לשנת 2020 (63%)
- בשנים האחרונות נבלמה מגמת הגידול ואף מסתמנת ירידה
- נמוך בהשוואה לקהילות של חרדים בעולם
- נמוך בהשוואה לממוצע בקרב גברים יהודים לא-חרדים – 87.6%

תעסוקת גברים קשיים

שיעור הגברים המועסקים במשרה חלקית

- **הסברים לגידול בקרב גברים חרדים:**
 - עליה בשיעור תעסוקת חרדים בכלל
 - רצון להיכנס כניסה הדרגתית לשוק העבודה
 - אפשרות שילוב עבודה עם לימוד בישיבה
- **השלכות:**
 - התמקדות בשוק עבודה משני
 - יכולת ההשתכרות מוגבלת

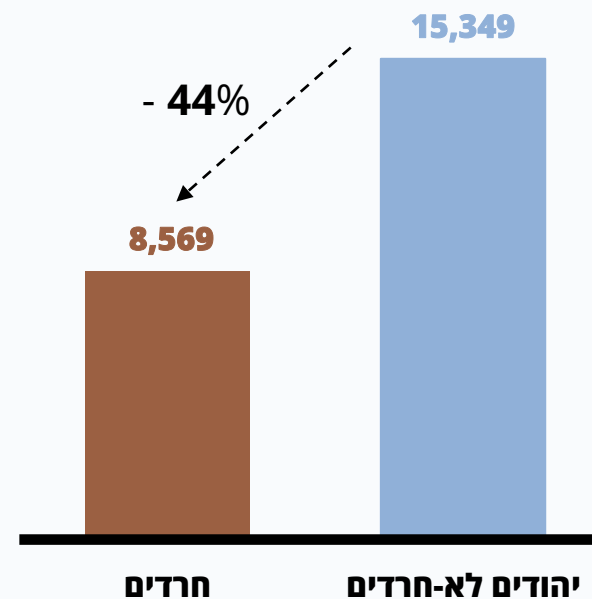
הגידול בשיעור התעסוקה של גברים חרדים לווה בגידול בשיעור התעסוקה במשרה חלקית

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: עיבודים לנתוני סכ"א של הלמ"ס, 2017–2004 (חרדים – לפי הגדרה עצמית, לפני 2014 – לפי הגדרת בית הספר האחרון). גילי העבודה העיקריים.

פערים בהון האנושי הנדרש לשוק העבודה

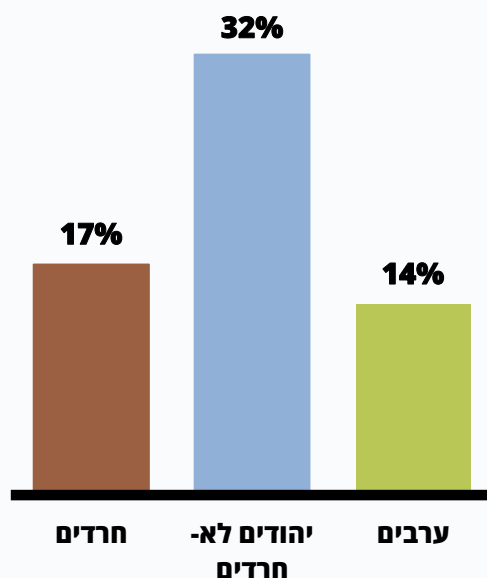
- מתחנכים בישיבות עד גיל מאוחר – מטרת הלימוד העיסוק בתורה, ולא הכנה לעולם התעסוקה

שכר לשכיר, גברים (מעבודה שכירה, ש"ח)

- שיעור נמוך של אקדמאים
- שיעור נמוך של משתתפים בהכשרות מקצועיות

שיעור המשתתפים בקורסי הכשרה מקצועית

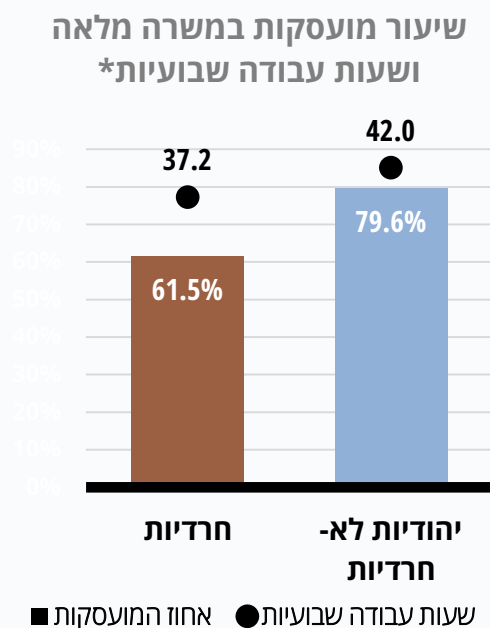

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. עיבודים: התרשים הימני: נתוני סקר הוצאות משק הבית, 2017, למ"ס. נתונים לגילי העבודה העיקריים – 25-64. חרדי – לפי הגדרה עצמית. שכר ברוטו. התרשים השמאלי: סקר חברתי של הל"ס, שנת 2017, גילי 20 ומעלה, עיבודים.

תעסוקת נשים – האם הגענו לנחלה ולמנוחה?

שיעור המועסקות ב'עבודה איכותית' אינו מספק

- השכר הממוצע (שכירה, מעבודה שכירה) נמוך בכ-29% בהשוואה לאישה לא-חרדית
- עובדות פחות שעות*
- שכיחות גבוהה של מועסקות במשרה חלקית שלא מרצון

*מקור: ניצח (קלינר) קסיר, שלומית שהינו-קסלר ואסף צחור-שי, "בין בחירה לאין ברירה – מה משפיע על היקף שעות העבודה של נשים חרדיות", משפט חברה ותרבות א (המשפט והחרדים בישראל), בעריכת חיים זיכרמן ויורם מרגליות, 2019. (עדכון נתונים ל-2017).

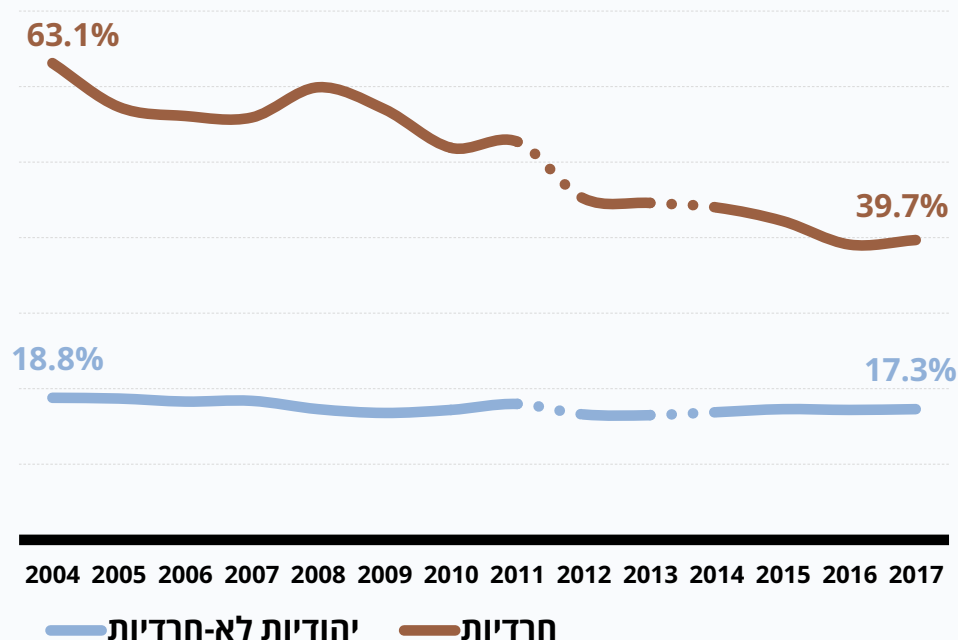
ההשכלה

ותעסוקה בחינוך

ההשכלה

- בתיכון, לימודי ליבה – רמה לא מספקת
- הסתייגות מלימודים אקדמיים
- ההכשרה לשוק העבודה נעשית בעיקר בסמינרים
- דגש על לימודי הוראה – הסמינר למורות הוא חלק מהביוגרפיה החינוכית-תעסוקתית
- בשנים האחרונות הורחבו המסלולים בסמינרים

שיעור המועסקות בחינוך, גיל 15 ומעלה

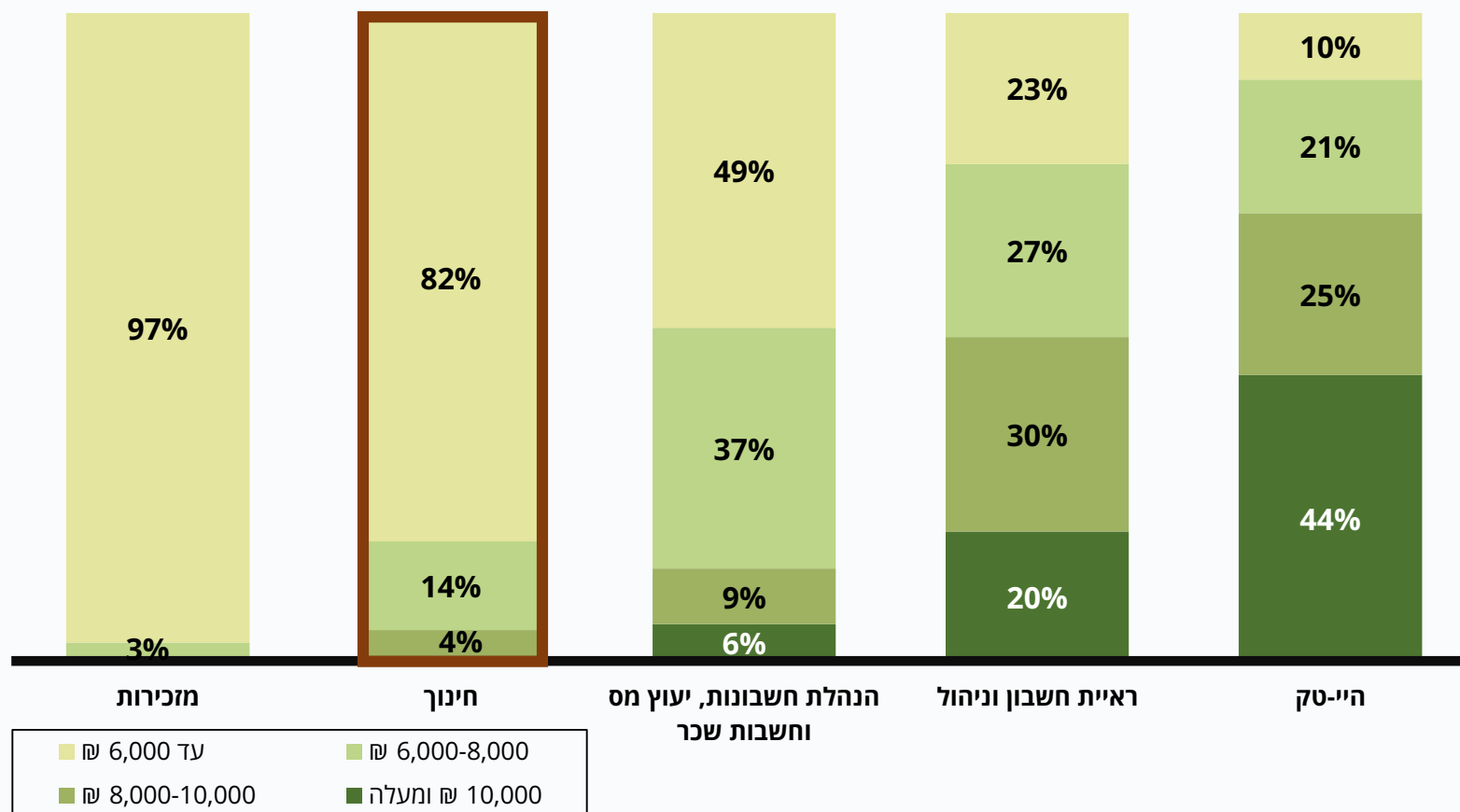
תעסוקה בהוראה מסבירה כ-17% מהפער בשעות העבודה של חרדיות ויהודיות לא-חרדיות*

מקור: עיבודים לסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2003–2017. ***מקור:** ניצה (קלינר) קסיר, שלומית שהינו-קסלר ואסף צחור-שי, "בין בחירה לאין ברירה – מה משפיע על היקף שעות העבודה של נשים מבוגרות", משפט חברה ותרבות א (המשפט והחרדים בישראל), בעריכת חיים זיכרמן ויום מרגליות, 2019. מבוסס על עיבודים לנתוני סכ"א וסקר הוצאות משקי הבית של הלמ"ס. גילי 15 ומעלה.

תחומי עיסוק ושכר

הריכוז בענף החינוך משליך על רמת השכר של הנשים החרדיות

התפלגות השכר של נשים חרדיות, לפי תחום העיסוק

מקור: עיבודים לסקר בוגרות סמינרים, 2018. המכון החרדי למחקרי מדיניות. (בקרוב צעירות).

השלכות על החברה החרדית

❑ אחד מכל שני אנשים עני

השלכות על כלל החברה בישראל

❑ אי מיצוי פוטנציאל הצמיחה

❑ השלכות על היקף תשלומי ההעברה ותקבולי המיסים

❑ השלכות על היקף השירותים הציבוריים

❑ מתח חברתי בין האוכלוסיות

❑ פגיעה בחוסן הלאומי

□ החלטות הממשלה והשלכותיהן

□ שילוב בתעסוקה איכותית

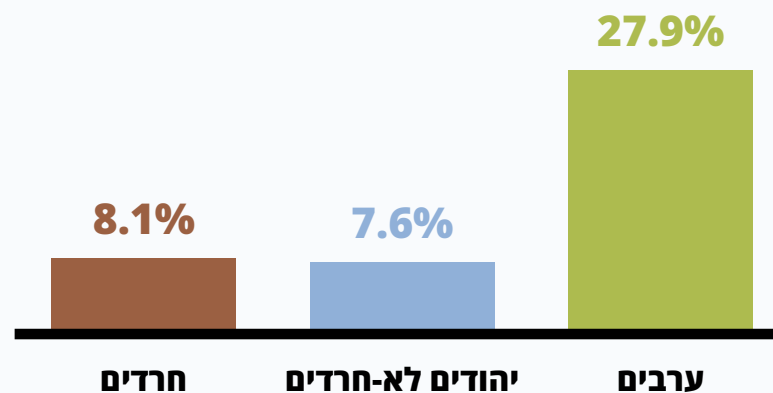
□ מדיניות המביאה בחשבון את המאפיינים התרבותיים הייחודיים:

- במשפחות רבות נשים הן המפרנסות העיקריות (ועליהן מוטל גם עול הטיפול בבית)
- הגברים היוצאים לשוק העבודה הם לרוב בעלי משפחות
- הסתייגות של חלק מהחברה החרדית מלימודים אקדמיים
- חברה מסתגרת ועוד

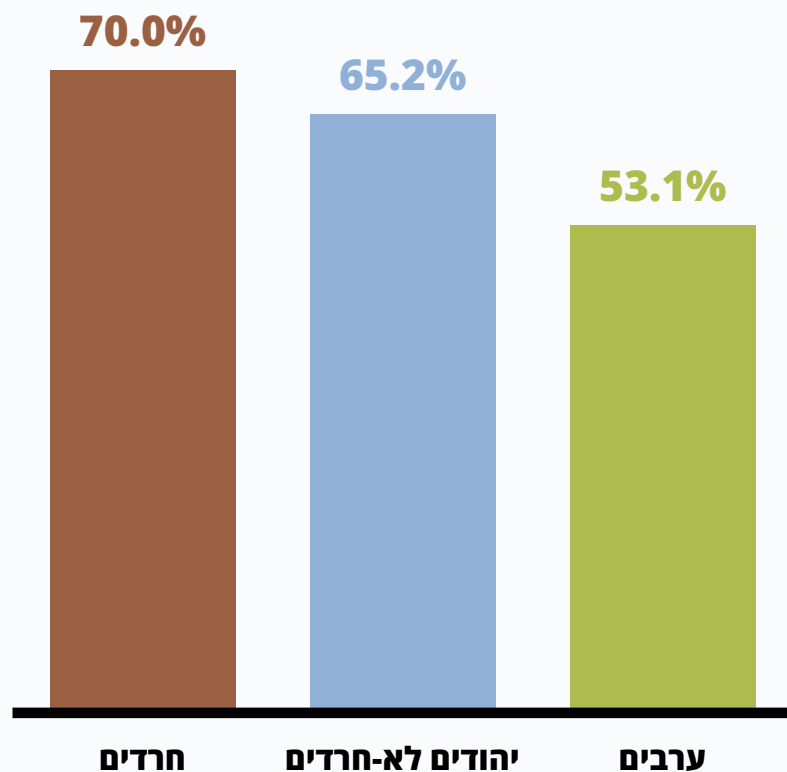
אתגרים מוטיבציה ליציאה לשוק העבודה

בחברה החרדית תפיסה
שונה של עוני ('פרדוקס
העוני')

שיעור האנשים שחשים עניים

שיעור המרוצים ממצבם הכלכלי

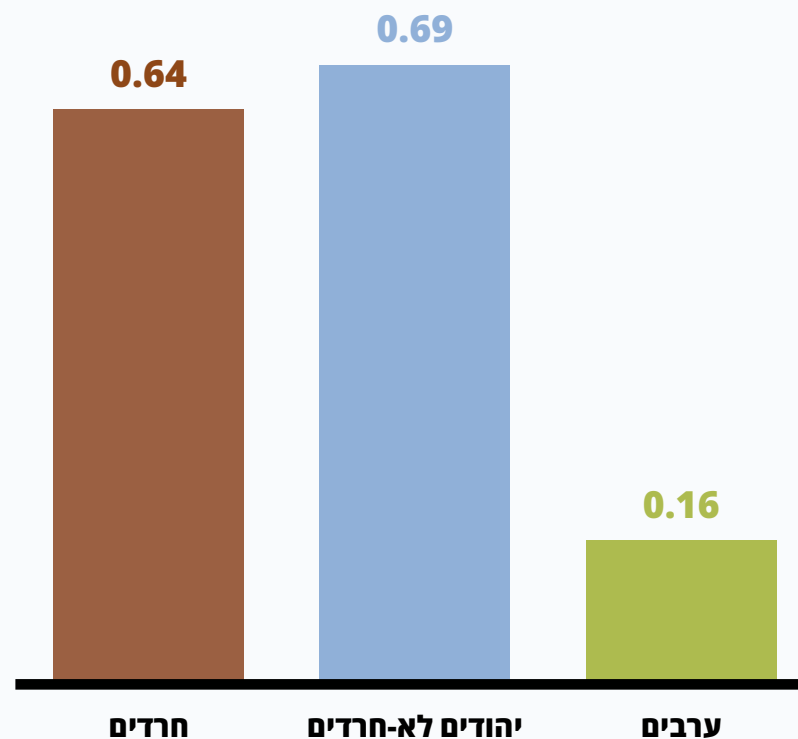

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
 ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
 נתונים: עדכון נתונים מהסקר החברתי לשנת 2017, למ"ס, בני 20 ומעלה.

מדד איכות החיים

הנחת המדיניות שקיימת בעיית עוני חמורה בחברה החרדית, אינה נכונה. לכן המוטיבציה לשיפור המצב הכלכלי נמוכה יחסית, והאפקטיביות של כלי המדיניות הסטנדרטיים עשויה להיות נמוכה

מדד איכות חיים (סקאלה בין 0 ל-1*)

ב-4 מ-9 תחומים, איכות החיים של החרדים במקום הראשון:

- בריאות
- רווחה אישית וחיי משפחה
- חיי קהילה וחברה
- ביטחון אישי

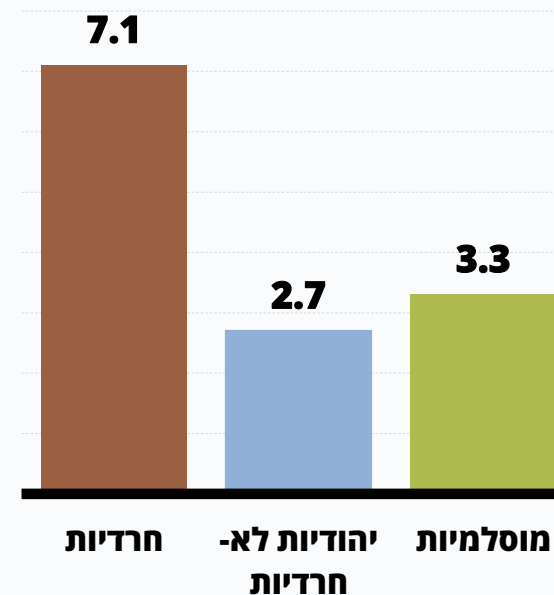
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיית בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות, * 0 ערך מינימלי ו-1 ערך המקסימלי.

עם הפנים קדימה

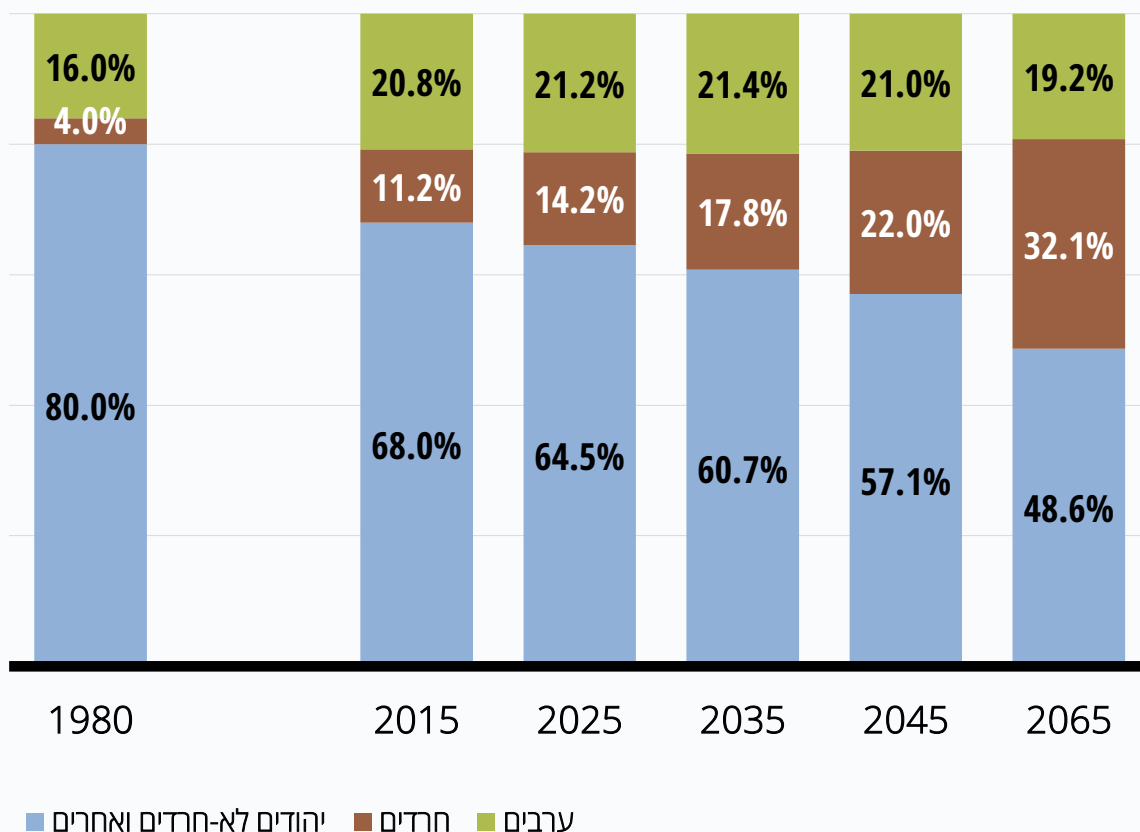
אוכלוסיית ישראל

40% מהילדים
בקבוצת הגיל 0-9
הם חרדים או ערבים

פריון ילודה, 2015-2017

תחזית דמוגרפית, התפלגות האוכלוסייה

מקור: ניצח (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיית במברג הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.

נתונים: שנת 1980 – עיבודים לנתוני למ"ס. שנים 2015-2065 – מצנת "אוכלוסיית ישראל בפתחה של שנת 2017 ותרחישים לגידול האוכלוסייה בעתיד", אחמד חליחל, הלמ"ס; והודעות לעיתונות של הלמ"ס.

□ השינויים הדמוגרפיים הצפויים, ובפרט הגידול המואץ של החברה החרדית, מחייבים היערכות בכל תחומי החיים ובכלל זה בשוק העבודה שיאפשרו שגשוג חברתי וכלכלי

□ לכל אחת מהאוכלוסיות מאפיינים משלה. ניסיון לעצב מדיניות ללא הבנה והבאה בחשבון של המאפיינים הייחודיים של כל אחת מהאוכלוסיות, כנראה לא יצליח

□ השילוב דורש ההירתמות רחבה של

- הממשלה
- השלטון המקומי
- המעסיקים
- האוכלוסיות השונות

-
1. המדיניות צריכה להביא בחשבון את כלל האוכלוסיות – **כולל האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית** – תוך שמירה על ערכי בסיס כשוויון וכבוד האדם וחירותו
 2. הגידול המשמעותי הצפוי בחלקה של החברה החרדית באוכלוסייה מחייב גם אותה להיות קשובה לצרכי האוכלוסיות האחרות

"כנגד ארבעה בנים דברה תורה..."

התפיסה: לא משנה מי האדם או מה הוא מייצג, כולנו נסובים יחדיו סביב שולחן אחד. כולם שווים, ולכל אדם ניתן מענה/תשובה על פי דרכו.

"במדינת ישראל יש מקום לכולם, לכל קשת הצבעים, ואם תחסר פיסה אחת מהפאזל התמונה לא תהיה שלמה."
(מרים פרץ, 2018)

תודה על ההקשבה